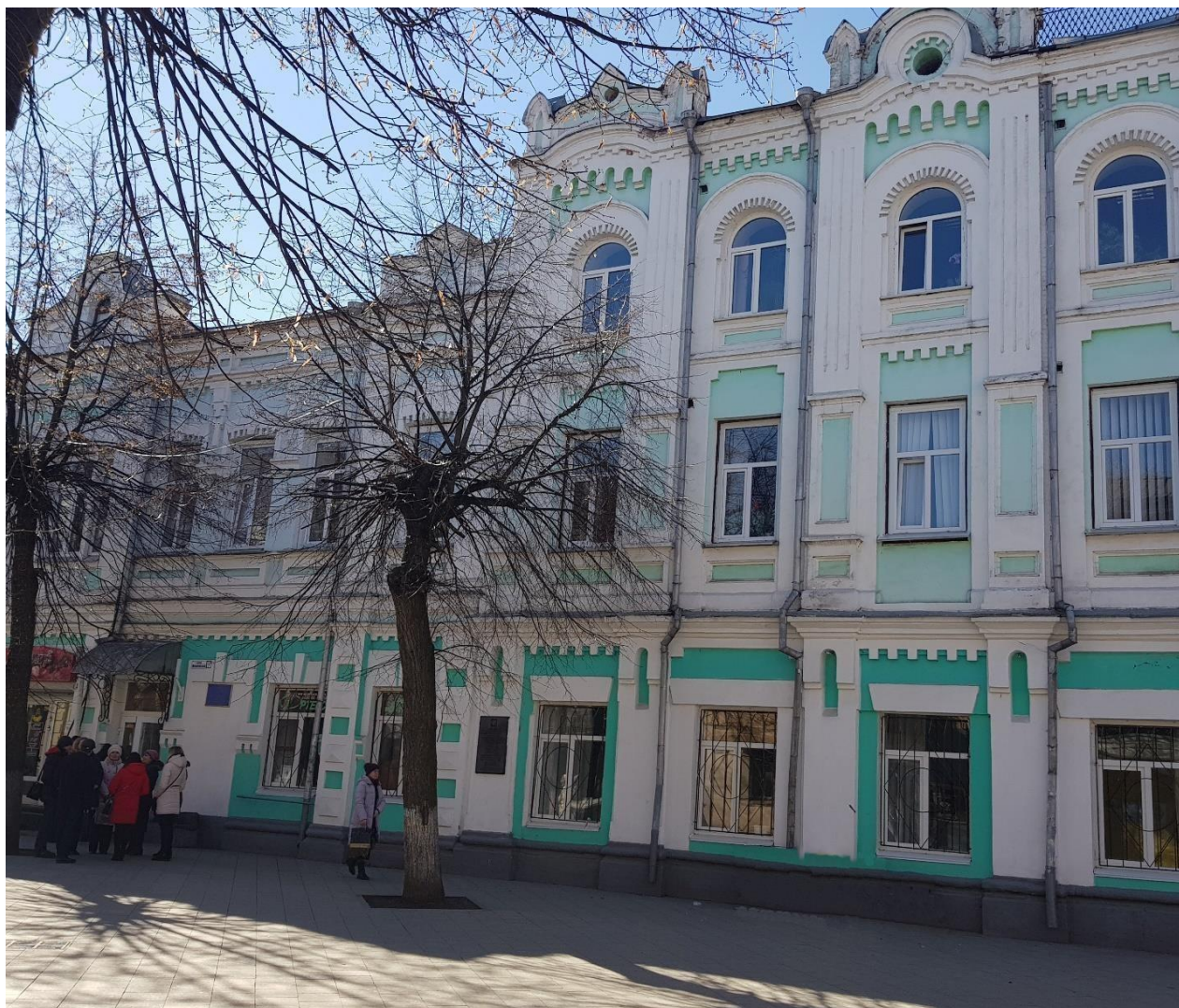

**Департамент освіти і науки
Житомирської обласної військової адміністрації
Комунальний заклад
«Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради
Кафедра суспільно-гуманітарних дисциплін**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
Регіональної науково-практичної інтернет-конференції
«РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІВ ЯК
НЕОБХІДНА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»
(12 жовтня 2022 року)**

**Житомир
2022**

УДК 373.3/.5.014.6:005.336.2

Р64

Затверджено на вченій раді комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (протокол № 5 від 28 вересня 2022 року)

Рецензенти:

Часнікова Олена Володимирівна, кандидат педагогічних наук, проректор комунального навчального закладу «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» Київської обласної ради

Андрійчук Ольга Іванівна, кандидат педагогічних наук, декан факультету підвищення кваліфікації педагогічних кадрів комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради

Розвиток професійних компетентностей педагогів як необхідна умова забезпечення якості освіти Нової української школи : збірник матеріалів Регіон. наук.-практ. інтернет-конф. (12 жовтня 2022 року) / КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР, кафедра суспільно-гуманітарних дисциплін. – Житомир, 2022. – 47 с.

У збірнику представлені тези учасників конференції: науковців, практиків галузі освіти.

Матеріали можуть бути корисними як для науковців та педагогічних працівників у їхній роботі, так і для слухачів курсів підвищення кваліфікації під час вивчення навчальних дисциплін.

УДК 373.3/.5.014.6:005.336.2

Відповідальність за правильність фактів, посилань, наведених у матеріалах, несуть їх автори.

© Колектив авторів, 2022

© КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР, 2022

ВСТУПНЕ СЛОВО

Розвиток професійної компетентності педагогів в умовах реформування освіти є потребою часу. Цим обумовлена увага практиків та науковців до розгляду цієї проблематики на Регіональній науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток професійних компетентностей педагогів як необхідна умова забезпечення якості освіти Нової української школи».

Виділено напрямки діяльності конференції:

- шляхи підвищення якості освіти Нової української школи;
- професійні компетентності педагогів у контексті вимог Нової української школи: концептуальні засади і виклики;
- науково-методичний супровід розвитку професійної компетентності педагогічних працівників Нової української школи;
- варіативність змісту та форм розвитку професійних компетентностей педагогів Нової української школи в умовах післядипломної освіти.

Основні теми, які розкривали дописувачі: шляхи підвищення якості освіти Нової української школи, розвиток професійної компетентності педагогічних працівників та керівників у закладах загальної середньої, дошкільної, позашкільної та післядипломної освіти, науково-методичний супровід та варіативність змісту і форм розвитку професійних компетентностей педагогів НУШ, а також різноманітні інноваційні шляхи особистісного розвитку учнів у закладах освіти, ґрунтовані на засадах компетентнісного, особистісно орієнтованого, дитиноцентричного підходів.

Про актуальність заявленої теми свідчить розгляд означених тем відповідно до сфери дошкільної освіти, загальної середньої освіти, позашкільної, інклюзивної, післядипломної освіти тощо.

Окреслена тематика не вичерпує весь діапазон наукових і практичних інтересів учасників конференції, тому збірник містить окремі розкриття відмінних від заявленої тематики тем, які оргкомітет з повагою розміщує у збірнику.

Збірник наукових праць «Розвиток професійних компетентностей педагогів як необхідна умова забезпечення якості освіти Нової української школи» адресований широкому загалу освітян, а саме: керівникам, науковцям, викладачам, учителям та студентам.

Оргкомітет

ЗМІСТ

1. Дікова-Фаворська О. М. Якість освіти: до питання підготовки менеджерів у сфері якості освіти.....	5
2. Доброльожа Г. М. Формування предметно-методичної компетентності вчителя через призму оновленої Навчальної програми із зарубіжної літератури.....	7
3. Коврігіна Л. М. Інклюзивний підхід у системі забезпечення якості освіти України.....	10
4. Кухарчук П. М., Лесик О. В. Новий професійний стандарт – сучасний підхід НУШ до професійної діяльності вчителя.....	14
5. Кучинська Л. Ф. Бенчмаркінг як інструмент ефективного управління діяльністю закладу дошкільної освіти.....	18
6. Орлова О. А. Сутність терміну «педагогічна технологія» у підготовці вчителя до особистісного самовдосконалення.....	22
7. Пастовенський О. В. Алгоритм підготовки закладу післядипломної педагогічної освіти до проведення громадської акредитації закладів освіти регіону.....	25
8. Ренькас Б. М. Дослідження готовності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти до реалізації Концепції «Нова українська школа».....	28
9. Смагіна Т. М., Савчук М. М. Місце якостей особистості у професіограмі компетентностей педагога.....	32
10. Студенець О. А. Педагогічний досвід учителя як один з компонентів педагогічної культури на сучасному етапі розвитку освітньої системи України.....	35
11. Шевчишена О. В. Вимоги до професійних компетентностей учителя в умовах Нової української школи.....	39
12. Шегеда А. Ф., Сюравичик М. К. Супервізія як інноваційна технологія професійного розвитку педагога.....	42

Олена ДКОВА-ФАВОРСЬКА,
*доктор соціологічних наук, професор,
професор кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
(КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР)
e-mail: favorska@gmail.com*

ЯКІСТЬ ОСВІТИ: ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ У СФЕРІ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Актуальна ситуація, в якій перебуває українське суспільство, засвідчує значні зміни не тільки в житті окремої родини, громади, окремого закладу освіти, вона порушує всі аспекти життєдіяльності суспільства. Саме на освіту, як вагомий ресурс збереження української нації, покладається місія оновлення та збагачення морально-духовного потенціалу українства. Зараз як ніколи актуалізується значення якості у всіх сферах розвитку суспільства. Таким чином, стратегічним завданням перед системою освіти виступає забезпечення якості освіти загалом та освітнього процесу зокрема. Якість стає керівною ідеєю закладів освіти і розглядається як суттєва складова освітньої політики держави.

Якість освіти – це комплексний показник співвідношення цілей та результатів навчання, ступеня задоволення очікувань учасників освітнього процесу від наданих освітніх послуг, в також від рівня сформованості компетентностей учнів. У Законі України «Про освіту» освітній діяльності визначено забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності [1].

Питання якості освіти та освітньої діяльності досліджували Ю. Бабанський, В. Беспалько, В. Зінченко, І. Зязун, К. Крутій, В. Маслов, О. Пастовенський та інші.

Методологія управління якістю освіти та відповідна вказаному процесу технологія базується на інтеграції менеджменту та теорії управління освітніми системами. Менеджмент якості освіти – це планомірно функціонуюча система стратегічних та оперативних дій, яка спрямована на забезпечення, покращення, контроль та оцінку якості освіти. Управління якістю освіти та менеджмент якості освіти розглядаються як синонімічні поняття, проте управління якістю освіти охоплює більш широку галузь явищ і механізмів. Особливе місце в управлінні якістю освіти належить науково-методичному та правовому забезпеченню процедур оцінювання якості освітнього процесу.

Правове забезпечення управління якістю освіти ґрунтується на принципах державної політики в галузі якості освіти, вимог міжнародних стандартів, нормативних документів та керівних роз'яснень, що визначають цілі, завдання, механізми розвитку систем внутрішнього забезпечення якості в закладах освіти. Зовнішнє забезпечення якості реалізується у вигляді достатньо ефективно функціонуючої системи забезпечення якості освіти, яка відповідає принципам Європейських стандартів та регламентується відповідним Положенням.

Процедура інституційного аудита – це комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх та управлінських процесів закладу загальної середньої

освіти, які забезпечують його ефективну роботу та сталий розвиток. Аналіз результатів інституційного аудиту дає можливість оцінити рівень освітніх та управлінських процесів закладу освіти. Для цього розроблено широкий спектр інструментів (опитувальний аркуш керівника, форма спостереження за освітнім середовищем та за навчальними заняттями, форма вивчення документації, гайд-інтерв'ю з керівником школи та його заступниками, практичним психологом та соціальним педагогом, представником учнівського самоврядування, анкети для педагогічних працівників, учня, батьків тощо) [2]. Проте інструментарій для оцінки якості освітньої діяльності закладу освіти та розробки рекомендацій щодо завершення аудиту дотепер не запропонований. Результати перевірок у цій площині мають формально-суб'єктивний характер.

У зв'язку з вищевикладеним формується запит на підготовку спеціалістів, здатних здійснювати діяльність щодо забезпечення та контролю якості освіти. Цей запит задовольняється шляхом підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Але, як показує досвід, підвищення кваліфікації в цій галузі не є достатнім для підготовки спеціалістів, здатних здійснювати управління та забезпечувати якість освіти на рівні сучасних вимог. Удосконалення системи забезпечення якості освіти передбачає зміцнення експертного потенціалу шляхом перепідготовки педагогічних кадрів у галузі якості освіти. Тому доцільно вести мову про розробку спеціалізації «Експерт-аудитор з якості освіти».

Особливістю змісту підготовки спеціалістів у галузі управління якістю освіти є її двостороння спрямованість на формування професійних компетентностей у сфері управління освітніми системами та менеджменту якості, а також в системі оцінювання, моніторингу та контролю якості освітнього процесу. Спеціаліст-експерт з управління якістю освіти має володіти компетентностями, пов'язаними з формуванням змісту та цілей якості освіти, державним регулюванням освітньої політики, розробкою та впровадженням систем менеджменту якості, виявленням та документуванням процесів діяльності, впровадженням у практику процесів та процедур. У контексті окреслених завдань менеджер має вміти розробляти та підтримувати систему менеджменту якості, виконувати оперативні функції щодо забезпечення якості, налагоджувати систему контролю, знати про порядок проєктування та використання науково-методичного забезпечення системи менеджменту якості освіти в закладі освіти; проводити внутрішній аудит та заходи забезпечення якості у процесах і проєктах, володіти інформаційними технологіями, статистичними інструментами і методами управління якістю освіти.

Другий напрям навчальної діяльності пов'язаний з опануванням та застосуванням вимірювальних методів, засвоєнням технологій оцінювання результатів діяльності суб'єктів освіти. Цей напрям акцентує увагу на специфіці діяльності освітнього менеджера, яка передбачає такі професійні компетентності:

- вміти розробляти та застосовувати методи оцінювання педагогічної діяльності і систем менеджменту для адміністративно-управлінських та навчально-педагогічних цілей в освіті;

- вміти проводити моніторинг як системне дослідження розвитку освітніх систем, їхніх окремих елементів з представленням відповідної інформації, комплексної характеристики;

- вміти кваліфікувати виявлені факти;

- надавати коректну оцінку якості освітнього процесу, обґрунтовано складати висновки, рекомендації та прогнози за результатами досліджень.

Підготовка менеджерів у сфері освіти має передбачати глибоку педагогічну підготовку. Це дозволить сформувати професійну компетентність, ґрунтуючись на знаннях основ загальної педагогіки, дидактики та теорії виховання, основних напрямів та принципів професійної педагогіки, вмінні застосовувати сучасні освітні технології та методи навчання і виховання особистості.

Отже, розробка науково-методичного забезпечення та розвиток професійної компетентності фахівців у галузі управління якістю освіти буде сприяти оптимізації системи професійної підготовки, вирішенню проблеми забезпечення закладів освіти висококваліфікованими кадрами.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року. № 2145.
2. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 09.01.2019 № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua?laws/show/z0250-19>.

Галина ДОБРОЛЬОЖА,
*кандидат філологічних наук, доцент,
викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
(КЗ «Житомирський ОШПО» ЖОР)
e-mail: halyna.dobrolezha@gmail.com*

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ОНОВЛЕНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Відповідно до Закону України «Про освіту» метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору, самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності [1]. Тому перед учителем як представником держави, котрий забезпечує зміст і якість навчання учнів, постає низка завдань, визначених Концепцією Нової української школи: сформувати всебічно розвинену особистість, здатну до критичного мислення; сформувати патріота з активною позицією, який діятиме згідно з морально-етичними принципами і буде здатний приймати відповідальні рішення, поважати гідність і права людини; сформувати інноватора, здатного змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку,

конкурувати на ринку праці [2].

Нова українська школа ставить перед сучасним учителем, покликаним реалізувати основні завдання новітньої освітньої стратегії, якісно інші вимоги щодо формування професійних компетентностей педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти. Перелік та опис трудових функцій (професійних компетентностей) чітко визначено у Професійному стандарті учителя закладу загальної середньої освіти – і всі нормативно-правові документи рівня початкової, базової середньої та профільної середньої освіти суголосні з цими вимогами щодо професійних компетентностей, які стають основою для формування фахових кваліфікацій працівників.

Однією із найбільш важливих професійних компетентностей учителя, на нашу думку, є *предметно-методична компетентність*, яка передбачає здатність знати і використовувати у професійній діяльності систему наукових і методичних знань, умінь із конкретної освітньої галузі, уміння ефективно проводити навчальні заняття.

У Професійному стандарті вчителя чітко окреслено змістову наповненість предметно-методичної компетентності, яка передбачає здатність моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів; здатність формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та уміння, спільні для всіх компетентностей; здатність здійснювати інтегроване навчання учнів; здатність добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів; здатність розвивати в учнів критичне мислення; здатність здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу; здатність формувати ціннісні ставлення в учнів [3].

Важливу роль у формуванні предметно-методичної компетентності учителя відіграють оновлені навчальні програми «Зарубіжна література. 6–9 класи», «Зарубіжна література 10–11 класи. Рівень стандарту», «Зарубіжна література 10–11 класи. Профільний рівень» (наказ МОНУ від 03.08.2022 № 698). Зміст навчальних програм було оновлено на потребу дня, тому у зв'язку і внаслідок воєнної агресії РФ проти України було вилучено твори російських та білоруських письменників, натомість додано твори відомих зарубіжних авторів (Гете, Гейне, Ш. Бронте, Остін, О. Генрі, Старк, Гавальда, Роулінг, Камю, Рот та ін.). З незрозумілих для фахівців і української громади причин було залишено для вивчення на уроках зарубіжної літератури твори Булгакова, Гоголя, Ільфа і Петрова, Короленка і Кузнецова як таких, чия творчість пов'язана з Україною. У цій дискусії, на жаль, переміг дидакт в особі посадовця МОНУ, який заявив: «У нас система освіти не побудована таким чином, що щось я хочу вивчати і вивчаю, а інше – не хочу і не вивчаю. Так не може бути! Навчальна програма написана для всіх. І якщо написано, що твори вивчаються текстуально, то вони вивчаються текстуально, і крапка!» [4]. Натомість керівник робочої групи, професор, доктор філологічних наук, автор підручників із зарубіжної літератури Ольга Ніколенко підкреслила, що відповідно до принципу академічної свободи у викладанні навчального матеріалу кожен учитель знає, *на чому* він повинен зробити акцент, *як* подати ту чи іншу інформацію учням.

І дійсно, перед учителем відкриваються нові можливості для результативного навчання учнів, оскільки педагог обирає модельну навчальну програму і відповідно навчально-методичний супровід (підручники, робочі зошити, календарно-тематичне планування та ін.), за потреби вносить зміни у запропонований модельною навчальною програмою зміст навчального предмета – можна доповнювати, розширювати/поглиблювати, ущільнювати зміст програми у межах 20% [5].

На уроках зарубіжної літератури вчитель формує ключові компетентності учнів завдяки можливості опрацювати художні тексти з різних (друкованих, аудіовізуальних) джерел, озвучити тексти іноземною (не російською!) мовою, проаналізувати життєвий шлях і творчий спадок авторів через призму історичних реалій, розповісти про зв'язок зарубіжних письменників з Україною (Орвел, Гранах, Целан, Конрад та ін.), розвинути емоційний інтелект і критичне мислення учнів, застосувати отриману інформацію у життєвих ситуаціях, отримати стійкий інтерес до опанування культурних і мистецьких здобутків цивілізованого світу і України зокрема тощо. У державному стандарті базової середньої освіти зазначено, що основою формування ключових компетентностей є особистісні якості, особистий, соціальний, культурний і навчальний досвід учнів; їх потреби та інтереси, які мотивують до навчання; знання, уміння і ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищі, у різних життєвих ситуаціях [6].

Таким чином, в українській освіті триває процес докорінного реформування, і саме фаховий учитель, який має сформовані загальні та професійні компетентності, зможе забезпечити ефективність освітньої реформи.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної ради (ВВР)*. 2017. № 38–39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> (дата звернення: 07.10.2022).
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти : рішення колегії МОН України від 27.10.2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата зв.: 07.10.2022).
3. Наказ Міністерства економіки України від 23.12.2020 № 2736 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладів загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v2736915-20> (дата звернення: 07.10.2022).
4. Відмовитися неможливо: в МОН розповіли... *Еспресо*. 10.08.2022. URL: <https://espresso.tv/vidmovitisya-nemozhливо-u-mon-rozpovili-shcho-vivchennya-tvoriv-rosiyskoi-literaturi-bude-obovyazkovim-u-shkilniy-programi> (дата звернення: 07.10.2022).
5. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у ЗЗСО у 2022/2023 н. р. Додаток. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-v-shkolah-u-20222023-navchalnomu-roci> (дата звернення:

07.10.2022).

6. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова КМУ № 898 від 30.09.2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 07.10.2022).

Лілія КОВРІГІНА,
*кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
(КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР),
e-mail: kovriginalilija@i.ua*

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Європейський вибір України зумовлює реалізацію європейських підходів в організації освіти в країні, зокрема впровадження ідей людиноцентризму, гуманізму, демократизму, формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, дискримінації за будь-якими ознаками тощо. Тому інноваційним принципом та важливим завданням для української освіти став розвиток інклюзивного освітнього середовища та організація інклюзивного навчання в закладах освіти (ЗО).

Інклюзивний підхід визначається як створення таких умов, за яких усі учасники освітнього процесу мають однаковий доступ до освіти, що розпочався в Україні 2011 року на основі використання відповідного міжнародного досвіду.

Зауважимо, що 6 липня 2010 року були внесені зміни до Закону України «Про загальну середню освіту» (1999), відповідно до яких школи отримали право створювати інклюзивні класи для навчання дітей з ООП. Крім того, цього ж року наказом Міністерства освіти і науки України (МОН України) № 912 було затверджено Концепцію розвитку інклюзивного навчання.

Однак практичне впровадження інклюзивного підходу дійсно розпочалося в 2011 році після прийняття постанови Кабінету Міністрів України (КМ України) від 15.08.2011 № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах», у якій було визначено шляхи надання освітніх послуг учням з ООП, створення умов для безперешкодного доступу до ЗО, організації інклюзивних класів, забезпечення шкіл з інклюзивним навчанням відповідними педагогічними кадрами, обладнанням та навчально-методичною літературою тощо [1].

Що стосується системи забезпечення якості освіти, то варто зазначити, що вперше вимога щодо необхідності її створення на законодавчому рівні була сформульована в Законі України «Про вищу освіту» (2014). Згодом ця ідея знайшла свій подальший розвиток у Законах України «Про освіту» (2017) та «Про повну загальну середню освіту» (2020), де було визначено основні підходи до створення систем забезпечення якості освіти. Саме з 2017 року розпочалися практичні кроки зі створення зазначеної системи в галузі ЗСО.

Складовими системи забезпечення якості освіти є внутрішня система забезпечення якості освіти (ВСЗЯО) та система зовнішнього забезпечення якості освіти, яка включає такі інструменти, процедури та заходи:

- стандартизація;
- ліцензування освітньої діяльності; зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчання (ЗНО); інституційний аудит;
- моніторинг, атестація та сертифікація педагогічних працівників;
- громадська акредитація ЗО тощо.

З 2017 року інклюзія стала активно реалізовуватися в цілому в системі забезпечення якості освіти, особливо в таких її нових процедурах, як інституційний аудит, сертифікація педагогічних працівників тощо.

У Законі України «Про освіту» (2017) зазначається, що ВСЗЯО, під чим розуміється сукупність умов, заходів і процедур у ЗО, що забезпечують результативність освітніх та управлінських процесів, які впливають на ефективність навчання дітей, формування ключових компетентностей школярів та їхній всебічний розвиток [2], має включати створення в ЗО інклюзивного освітнього середовища.

У рекомендаціях з питань формування ВСЗЯО у закладах ЗСО конкретизовано, що процедурами, які забезпечують інклюзивне середовище в ЗО, можуть бути: організація безбар'єрного простору, розроблення індивідуальних програм розвитку для осіб з ООП, створення ресурсних кімнат, забезпечення необхідним обладнанням медіатек, застосування допоміжних технологій (пристроїв для альтернативної та розширеної комунікації, дисплеїв і принтерів, системи Брайля тощо), організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу, проведення просвітницьких заходів щодо формування толерантності й недопущення дискримінації та ін. [3].

Тобто в нормативно-правових актах і рекомендаціях щодо створення ВСЗЯО освіти шляхи реалізації інклюзивного підходу в зазначених системах окреслено достатньо ґрунтовно.

Хоча потрібно зауважити, що інклюзивний підхід активно реалізовувався в заходах з підвищення якості освітнього процесу з 2011 року – ще до нормативного визначення ВСЗЯО.

Однією з процедур, де цей підхід реалізовано на належному рівні, є інституційний аудит, який передбачає оцінювання освітніх та управлінських процесів ЗО, а також перевірку додержання ЗО вимог законодавства в освітній сфері.

Однією з вимог до освітнього середовища ЗО є формування інклюзивного, розвивального й мотивуючого до навчання освітнього простору. У процесі перевірки додержання ЗО вимог законодавства у сфері ЗСО під час інституційного аудиту передбачена перевірка в закладі забезпечення умов для здобуття освіти осіб з ООП, зокрема з питань дотримання вимог законодавства щодо створення інклюзивних класів, розроблення індивідуальних програм розвитку та навчальних планів дитини з ООП, корекційної спрямованості освітнього процесу для таких дітей, діяльності асистента вчителя та асистента дитини тощо [4].

Значна увага звертається на інклюзію також у сертифікації педагогічних працівників, що проводиться як зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічних працівників.

На всіх її етапах: незалежного тестування, самооцінювання учасником сертифікації власної професійної майстерності, вивчення практичного досвіду роботи педагогів – передбачено аналіз питань організації інклюзивної освіти (перевірку фахових знань педагогів з питань особливостей навчання та розвитку дітей з ООП, індивідуальних програм розвитку, методів та форм навчання таких учнів, прийомів створення психологічно комфортних умов освітнього процесу, ролі асистента вчителя в інклюзивному навчальному процесі тощо).

Значна увага звертається на інклюзію в професійних стандартах учителя та директора закладу ЗСО, де інклюзивну компетентність визначену як одну з важливих, у тому числі щодо забезпечення педагогічної підтримки осіб з ООП, здатності створювати інклюзивне освітнє середовище, сприятливі умови для кожної дитини в залежності від її індивідуальних особливостей [5].

У Державних стандартах освіти (2000 р., 2004 р.) не зазначалося ні про інклюзію, ні про осіб з ООП. Аж у постанові КМ України від 30 вересня 2020 р. № 898 «Про деякі питання державних стандартів» інклюзивність вже згадується неодноразово, зокрема у вимогах до обов'язкових результатів навчання учнів в інформатичній, громадянській та історичній освітній галузях тощо. Тож в Державних стандартах освіти спостерігається помітний прогрес у реалізації інклюзивного підходу.

Що стосується однієї з найдавніших процедур забезпечення якості освіти – атестації педагогічних працівників (проводиться в країні в тій чи іншій формі з 1936 р.), то варто зазначити, що і в першому за часів незалежності України Типовому положенні про атестацію педагогічних працівників України 1993 року, і навіть у чинному Типовому положенні про атестацію педагогічних працівників, затвердженому наказом МОН України від 06.10.2010 № 930, не тільки інклюзія, але й взагалі організація роботи з дітьми з особливими освітніми потребами чи інвалідністю не згадуються жодного разу. На наш погляд, зазначена ситуація суперечить сучасним тенденціям розвитку освіти і потребує відповідного реагування.

Етапи впровадження інклюзивного підходу в процедурах системи забезпечення якості освіти

Період	Роки	Характеристика періоду
I	1991 р.–2004 р.	Засвоєння міжнародного досвіду розвитку інклюзивної освіти
II	2004-2011 рр.	Урахування в окремих процедурах забезпечення якості освіти специфіки організації освітнього

		процесу для дітей з ООП (ЗНО, моніторинг)
III	2011–2017 рр.	Початок процесів упровадження інклюзивного підходу в окремі процедури забезпечення якості освіти (процедури ВСЗЯО, Державні стандарти освіти тощо)
IV	2018 р. – дотепер	Активне впровадження інклюзивного підходу загалом в систему забезпечення якості освіти (інституційний аудит, сертифікація педагогічних працівників, професійні стандарти вчителів і директорів закладів ЗСО, моніторинг, Державні стандарти освіти, ліцензування освітньої діяльності та ін.)

Процес упровадження інклюзивного підходу в системі забезпечення якості освіти в Україні має певні особливості.

Однією з них є те, що зазначений процес здійснюється з наростанням інтенсивності впродовж чотирьох етапів: 1991–2004 рр. – засвоєння міжнародного досвіду розвитку інклюзивної освіти; 2004–2011 рр. – урахування в окремих процедурах забезпечення якості освіти специфіки організації освітнього процесу для дітей з ООП; 2011–2017 рр. – початок процесів впровадження інклюзивного підходу в окремі процедури забезпечення якості освіти; 2018 р.– по теперішній час – активне впровадження інклюзивного підходу загалом в систему забезпечення якості освіти.

Ще однією особливістю є те, що найповніше інклюзивний підхід реалізується наразі в інституційному аудиті, сертифікації педагогічних працівників, професійних стандартах учителів та керівників закладів ЗСО.

Найменш активно інклюзивний підхід упроваджується в традиційних процедурах системи забезпечення якості освіти (Державні стандарти освіти, ліцензування освітньої діяльності), а в процедурі атестації педагогічних працівників інклюзивний підхід не простежується зовсім, що суперечить сучасним тенденціям розвитку освітньої галузі й потребує адекватного реагування відповідних структур.

Список використаних джерел та літератури

1. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах : постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.10.2022).

2. Пастовенський О. В., Ренькас Б. М. Примірне положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти в закладі загальної середньої освіти. *Народна освіта* : електронне наукове фахове видання. 2019. Вип. № 3 (39). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5974 (дата звернення: 04.10.2022).

3. Про затвердження переліку актів законодавства у сфері освіти, дотримання яких перевіряється під час проведення інституційного аудиту та

позапланової перевірки закладу загальної середньої освіти : наказ Державної служби якості освіти України від 06.09.2021 № 01-11/57. URL: <https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2021/09/Nakaz-01-11-57.pdf> (дата звернення: 04.10.2022).

4. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 04.10.2022).

Петро КУХАРЧУК,

*кандидат наук з державного управління, доцент
(КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»)
e-mail: _kptkprta@gmail.com*

Олексій ЛЕСИК,

*завідувач відділу інформаційних технологій та видавничої діяльності
(КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»)
e-mail: viddilinformatteh@gmail.com*

НОВИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ СТАНДАРТ – СУЧАСНИЙ ПІДХІД НУШ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Впроваджуючи Концепцію «Нова українська школа» [1], яка вимагає від системи освіти України реформувати соціальне й професійне призначення педагогічних працівників, у 2020 році наказом від 23.12.2020 № 2736-20, Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України було затверджено Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» [2].

Державний стандарт повної загальної середньої освіти [3] зобов'язує введення трудових функцій вчителя, які були б здатні впроваджувати компетентнісне навчання у здобувачів освіти, щоби вони продуктивно застосовували здобуті ключові компетентності після завершення навчання в закладах освіти, уміли ними користуватися в житті.

Водночас педагогічні працівники на основі ключових компетентностей повинні домагатися міжпредметної і внутрішньопредметної інтегрованості змісту навчання. Не секрет, що розвиток і формування ключових компетентностей є головним завданням навчального заняття і має відбуватись на кожному навчальному занятті.

Вимоги розвитку щодо незупинного професійного зростання педагогічних працівників включають саморозвиток і самореалізацію впродовж усього життя,

які закладені у Концепції Нової української школи як актуальні соціально-культурні пріоритети та смисли.

Професійний стандарт вчителя доповнює нормативно-правову базу системи освіти України, яка регламентує діяльність педагогічного працівника. Адже саме ним встановлено умови праці та допуску до роботи, затверджені кваліфікаційні вимоги щодо професійних компетентностей, які враховуються під час атестації та сертифікації.

Одним із структурних елементів професійного стандарту вчителя є опис трудових функцій (усього їх 5), професійних компетентностей (усього їх 15), предметів та засобів праці, вимог до знань, умінь і навичок працівника.

Розглянемо трудові функції, які об'єднують п'ятнадцять професійних компетентностей педагогічних працівників.

Трудова функція: Навчання учнів навчальних предметів (інтегрованих курсів) (А), яка є основною метою роботи педагогічних працівників. Суть її в організації навчання та виховання учнів під час здобуття ними повної загальної середньої освіти. Для її досягнення та якісного викладання навчальних предметів педагог має формувати та вдосконалювати:

А.1. *Мовно-комунікативну компетентність*, яка зумовлює здійснення усної та письмової комунікації державною мовою, збагачення мовлення учнів та сприяння їхній мовній творчості. Складниками забезпечення здобуття освіти учнями державною мовою (за потреби мовою відповідного корінного народу або національної меншини України), спілкування іноземною мовою (для вчителів іноземної мови) є формування та розвиток мовно-комунікативних умінь та навичок.

А.2. *Предметно-методичну компетентність*, яка вимагає бути здатним визначати предметний зміст і послідовність його опрацювання згідно з нормативними вимогами, результатами навчання учнів та їхніми освітніми потребами, інтегрування та моделювання змісту навчання, формування та розвиток ключових компетентностей та ціннісних ставлень школярів, використання ефективних навчальних методик і технологій, оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів.

А.3. *Інформаційно-цифрову компетентність*, яка передбачає здатність працювати з інформацією і використовувати в освітньому процесі різноманітні цифрові ресурси та пристрої, орієнтуватися в інформаційному просторі, пошуку і критичної оцінки інформації, використання наявних та створення нових електронних освітніх ресурсів, застосування цифрових технологій в освітньому процесі.

Трудова функція: Партнерська взаємодія (Б) з учасниками освітнього процесу, вона є ключовим принципом НУШ та одним із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу. Щоби організувати спільну діяльність на принципах рівності, добровільності та поваги, мають формуватися й розвиватися:

Б.1. *Психологічна компетентність*. Передбачає планування та здійснення освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей школярів та заохочення їх до активної взаємодії, визначення і врахування

вікових та індивідуальних особливостей учнів, розвиток позитивної самооцінки, формування мотивації до навчання школярів, організацію пізнавальної діяльності й створення згуртованого учнівського колективу.

Б.2. Емоційно-етична компетентність. Передбачає використання способів самозбереження психічного здоров'я, застосування ненасильницької комунікації та запобігання конфліктам в освітньому процесі, усвідомлення особистих відчуттів і потреб та керування власними емоційними станами, конструктивну й безпечну взаємодію з учасниками освітнього процесу, усвідомлення взаємозалежності людей і систем у глобальному світі.

Б.3. Компетентність педагогічного партнерства. Передбачає здатність до: рівноправних відносин між учителем та учнем, ефективної взаємодії з батьками та конструктивну роботу у складі команди психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами, організації особистісно орієнтованої взаємодії з учнями, залучення батьків до освітнього процесу на засадах партнерства, співпраці з колегами у роботі з учнями.

Трудова функція: Участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища (В) у Новій українській школі є пріоритетним напрямом державної політики.

В.1. Інклюзивна компетентність. Передбачає використання інструментів забезпечення інклюзивного навчання та створення сприятливих умов для кожного учня з урахуванням його потреб, здібностей та можливостей, створення умов для інклюзивного середовища, педагогічну підтримку учнів, організацію комфортного освітнього середовища для кожного учня.

В.2. Здоров'язбережувальна компетентність. Передбачає створення умов для збереження здоров'я школярів та проведення профілактичних заходів з учасниками освітнього процесу з цього питання, організацію безпечного освітнього середовища, використання здоров'язбережувальних технологій, проведення профілактично-просвітницької роботи з учасниками освітнього процесу щодо здорового та безпечного життя, збереження особистого фізичного та психічного здоров'я під час професійної діяльності, надання домедичної допомоги учасникам освітнього процесу.

В.3. Проектувальна компетентність. Передбачає використання фізичних та інформаційних просторів навчальних та інших приміщень закладу освіти як освітніх ресурсів, проектування осередків навчання, виховання і розвитку учнів.

Трудова функція: Управління освітнім процесом (Г). Педагогічні працівники виступають освітніми менеджерами, які мають реалізувати основні функції управління з відповідними комунікаціями і забезпечувати ефективно та результативно навчання в класі.

Г.1. Прогностична компетентність. Передбачає здійснення різних видів планування освітнього процесу залежно від поставленої мети, індивідуальних особливостей учнів та діяльності конкретного закладу освіти, планування освітнього процесу та прогнозування його результатів.

Г.2. Організаційна компетентність. Передбачає організацію навчання, виховання та розвитку школярів згідно з чинним законодавством,

раціональне використання навчального часу, організацію освітнього процесу та різних видів і форм навчальної та пізнавальної діяльності учнів.

Г.3. Оцінювально-аналітична компетентність. Передбачає застосування різних форм оцінювання результатів навчання учнів, дотримання академічної доброчесності, оцінювання та аналіз результатів навчання учнів, забезпечення самооцінювання та взаємооцінювання учнів.

Трудова функція: Безперервний професійний розвиток (Д) й безперервний процес навчання сприяє вдосконаленню професійних якостей учителя та триває впродовж усього періоду його професійної діяльності.

Д.1. Інноваційна компетентність. Передбачає створення моделей навчання (формулювання гіпотез, проведення досліджень та інтерпретація результатів), інтеграція інновацій у власну педагогічну практику, використання інновацій у професійній діяльності, застосування різноманітних підходів до розв'язання проблем у педагогічній діяльності.

Д.2. Здатність до навчання впродовж життя. Передбачає аналіз можливостей та планування професійного зростання для досягнення стратегічних й операційних цілей, визначення умов і ресурсів професійного розвитку, взаємодію з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки.

Д.3. Рефлексивна компетентність. Передбачає визначення відповідності власних професійних компетентностей вимогам законодавства, діяльності закладу освіти та учнівському колективу, індивідуальних професійних потреб, моніторинг власної педагогічної діяльності.

На нашу думку, заклади післядипломної педагогічної освіти для формування професійних компетентностей у педагогічних працівників під час проходження курсів підвищення кваліфікації повинні відслідковувати зміни у законодавчій базі та знати загальні та професійні компетентності педагогічних працівників, системно удосконалювали механізми моніторингу професійної діяльності педагога.

Впровадження особистісно орієнтованої моделі освіти створить умови для розвитку гармонійної, морально досконалої, соціально активної, професійно компетентної й саморозвивальної особистості шляхом активізації її внутрішніх резервів з метою впровадження в Україні Стратегії сталого розвитку.

Список використаних джерел та літератури

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988-р. URL: <https://cutt.ly/pOAJTIE>.

2. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://cutt.ly/gOAGyM7>.

3. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://cutt.ly/RUg3D1Y>.

Лілія КУЧИНСЬКА,
*кандидат педагогічних наук,
методист лабораторії методичного забезпечення,
викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
(КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР)
e-mail: lilia.kuchynska@gmail.com*

БЕНЧМАРКІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасні вимоги, які висуває суспільство до освіти, набувають мінливості та динамізму, зокрема до підвищення її якості та забезпечення поступального інноваційного розвитку. Освітня сфера зазнає постійних змін і потребує від закладів освіти адаптації та вдосконалення системи управлінської діяльності.

Ефективне управління освітнім закладом з використанням інноваційних технологій є основною рушійною силою в покращенні його конкурентоспроможності на глобальному ринку освітніх послуг ХХІ століття. Динамічні зміни в сфері освіти вимагають переформатування стратегій функціонування освітніх закладів. Задля підвищення ефективності й результативності діяльності освітнього закладу потрібно активно впроваджувати інноваційні стратегії й технології управління [1].

Успіх цього процесу залежить насамперед від професійної компетентності педагогів, рівня їхньої педагогічної та психологічної підготовки, національної свідомості, адже вони мають стати основною рушійною силою відродження та створення якісно нової національної системи дошкільної освіти.

На сучасному етапі педагогічна діяльність здійснюється тріадою: менеджмент – маркетинг – інновації. Заклади дошкільної освіти шукають нові шляхи презентації своїх освітніх послуг й програм, створення позитивного іміджу та намагаються підвищити конкурентоспроможність для закріплення позицій на українському освітньому ринку.

Тому внутрішнім завданням кожного керівника закладу дошкільної освіти є необхідність спроектувати й підтримувати таке сучасне освітнє середовище, в якому педагогічні працівники налаштовані на командну взаємодію та вмотивовані діяти продуктивно й ефективно з метою досягнення

групових цілей. Цілі окремого працівника освітнього закладу й педагогічного колективу загалом мають співпадати.

Одним з ефективних інструментів для досягнення цілей, реалізації стратегій, спрямованих на надання якісних освітніх послуг у закладах дошкільної освіти, є бенчмаркінг, що заснований на детальному вивченні конкурентного середовища та впровадженні модифікованого досвіду інших закладів з метою безперервного вдосконалення власної діяльності [2].

Аналіз наукових джерел свідчить, що дослідженням основ бенчмаркінгу та розвитком ринку освітніх послуг займалися українські та зарубіжні науковці, а саме: П. Мірошніченко, О. Штейн, М. Бублик, В. Білошапка, Е. Михайлова,

В. Стариков, Н. Воєводина, Р. Кемп, М. Спендоліні, Г. Райтер, Р. Рейдер, Б. Андерсен, Т. Боголіб, Є. Белій, Ш. Валієв, Г. Ватсон, В. Вахштайн, О. Геворкян, Д. Джонстоун, І. Каленюк, Р. Кемп, Т. Клячко, Ф. Котлер, В. Куценко, Т. Оболенська, В. Огаренко, А. Панкрухін, Є. Попова, Л. Шаховська та ін. Вперше цей метод був розроблений у 1972 році для оцінки ефективності бізнесу Інститутом стратегічного планування в Кембриджі (США) [3].

Бенчмаркінг (від англ. benchmark – початок відліку) – механізм порівняльного аналізу ефективності роботи однієї організації (підрозділів організації) з показниками інших, успішніших [3]. У нашому випадку – порівняння одного закладу дошкільної освіти з іншим.

Щоб зрозуміти, що таке інструментарій бенчмаркінгу, потрібно спочатку розглянути інші поняття, які часто ототожнюють з ним. Бенчмаркінг іноді використовується в тому ж значенні, що й конкурентний аналіз. Проте це не одне й теж саме, оскільки мета конкурентного аналізу полягає в тому, щоб з'ясувати, яких результатів заклад досяг порівняно зі своїми конкурентами. У бенчмаркінгу важливо надати детальну інформацію про те, як освітній заклад досягає найкращих результатів [4] (табл. 1).

Таблиця 1

Відмінності між конкурентним аналізом і бенчмаркінгом

Конкурентний аналіз	Бенчмаркінг
Порівнює результати	Порівнює процеси
Перевіряє, що відбувається	Контролює виконання завдань
Проводить порівняння у внутрішній діяльності	Проводить порівняння з діяльністю інших закладів
Проводить дослідження лише для окремого закладу	Проводить дослідження за принципом взаємної вигоди
Порівнює заклади-конкуренти	Може порівнювати заклади, що не є безпосередніми конкурентами
Результати аналізу не розголошуються поза закладом, що проводить аналіз	Обмін результатами є важливим
Проводиться окремим закладом	Проводиться за принципом партнерства
Є незалежним	Співпраця заснована на взаємній згоді
Використовується для підтримки конкурентоспроможності	Використовується з метою розвитку та удосконалення
Метою є корпоративні знання	Метою є обробка інформації
Орієнтується на потреби закладу	Орієнтується на потреби споживачів освітніх послуг

У той час як об'єктом порівняння у процесі конкурентного аналізу є кінцеві

результати, бенчмаркінг зосереджується на процесах. Метою бенчмаркінгу є безперервний систематичний пошук та впровадження найкращих педагогічних практик, що забезпечують удосконалення діяльності закладу дошкільної освіти, підвищення ефективності професійної діяльності педагогів, визначення становища закладу порівняно з іншими та завоювання переваг у конкурентному освітньому середовищі. Саме тому він є надзвичайно ефективним інструментом постійного вдосконалення та технікою управління, яка використовується для підвищення ефективності діяльності закладу та дає можливість визначити найкращі практики надання якісної дошкільної освіти [5].

Бенчмаркінг розглядається здебільшого з трьох основних позицій: як вид діяльності, як процес та як управлінський інструмент. У центрі уваги бенчмаркінгу постає запитання «Чому інші працюють успішніше, ніж ми?».

Керівник закладу дошкільної освіти за допомогою бенчмаркінгу як дієвого інструментарію має можливість об'єктивно проаналізувати сильні та слабкі сторони організації освітнього процесу через призму впровадження інноваційних технологій, визначити їх ефективність у забезпеченні якісної дошкільної освіти.

Водночас використання бенчмаркінгу як управлінського інструмента дозволяє багатогранно вивчати професійну діяльність лідерів-педагогів та визначити власні стратегічні орієнтири для того, щоб вийти на перші позиції серед освітніх закладів.

Грунтовне ознайомлення з діяльністю інших закладів дошкільної освіти через принцип «Тримати руку на пульсі конкурентів і діяти активно» дозволяє одержати нові ідеї як в організації та проведенні різних форм роботи з усіма учасниками освітнього процесу, так і в напрямку педагогічного маркетингу, метою якого є створення адаптованої до сучасних вимог освітньої установи, яка б задовольняла потреби здобувачів дошкільної освіти.

Процес бенчмаркінгу можна розділити на 5 основних етапів: планування, аналіз, інтеграція, дія та зрілість [6]. На початковому етапі потрібно визначити об'єкт бенчмаркінгу, а саме: освітній процес, його ефективність через впровадження інноваційних технологій, методів, що сприяють підвищенню якості дошкільної освіти, а також виділити ключові фактори досягнення максимального успіху в педагогічній діяльності та в управлінській діяльності. Визначивши об'єкт, необхідно провести аналіз сильних та слабких сторін діяльності закладу, його можливості з використанням технології SWOT-аналізу та спроектувати очікуваний результат. Окрім того, важливо визначити функціональні цілі та налагодити комунікаційні зв'язки з усіма учасниками освітнього процесу. Необхідно також створити творчу групу педагогів, яка буде працювати над розробкою освітньої програми, стратегії закладу задля отримання найкращих результатів в освітній діяльності, а також розробити план впровадження освітніх інноваційних технологій в освітнє середовище сучасного закладу дошкільної освіти. На наступному етапі потрібно впровадити програму в освітній процес з подальшим моніторингом її реалізації. На етапі зрілості слід дати відповідь на запитання: «Чи інтегровано все найкраще в освітній процес, в практику діяльності закладу дошкільної освіти?», «Чи досягнуто позиції лідера

в дошкільній освіті?» [7].

Отже, ефективність використання бенчмаркінгу полягає у забезпеченні модернізації сучасної дошкільної освіти, спрямуванні педагогічної діяльності на задоволення потреб споживачів освітніх послуг, підвищенні результативності діяльності закладу загалом. Педагогічні працівники фокусуються на впровадженні найкращих світових й вітчизняних практик, а також широко та ефективно використовують апробовані методики, технології, що підвищує рівень їх конкурентоспроможності та удосконалює фахову компетентність.

Бенчмаркінг дає змогу ставити й вирішувати нелегкі, але досяжні завдання, здійснювати великомасштабні освітні проекти, забезпечує найбільш оперативний та найменш ризикований підхід до виконання пріоритетних завдань, що стоять перед педагогічним колективом освітнього закладу.

Проблема використання бенчмаркінгу як дієвого інструментарію педагогічного маркетингу в управлінській діяльності закладу дошкільної освіти є актуальною і не вичерпує розкриття всіх її основних аспектів та потребує подальшого детального дослідження.

Список використаних джерел та літератури

1. Benchmarking in education. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/bij.2002.13109aaa.001/full/html> (дата звернення: 30.09.22).
2. Прус Л. Р. Управління конкурентоспроможністю вищих навчальних закладів на засадах бенчмаркінгу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Тернопіль. 2008. 20 с.
3. Кравченко Г. Ю., Почуєва О. О. Бенчмаркінг в управлінні професійним розвитком науково-педагогічних працівників ЗВО. 2019. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/22272> (дата звернення: 29.09.22).
4. Smith G. A., Ritter D., Tuggle III W.P. Benchmarking: The fundamental questions. *Marketing Management*. 1994. № 2 (3). P. 43–48.
5. Shetty Y. K. Aiming high: Competitive benchmarking for superior performance. *Long Range Planning*. 1993. № 26 (1). P. 39–44.
6. Camp R.C. A bible for benchmarking by Xerox. *Financial Executive*. 1993. № 49 (4). P. 23–27.
7. Elmuti D., Kathawala Y. An overview of benchmarking process: a tool for continuous improvement and competitive advantage. *Benchmarking for Quality Management & Technology*. 1997. № 4 (4). P. 229–243.

Ольга ОРЛОВА,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
(КЗ «Житомирський ОІШПО» ЖОР)
e-mail: orlovazhit2016@gmail.com

**СУТНІСТЬ ТЕРМІНУ «ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ» У ПІДГОТОВЦІ
ВЧИТЕЛЯ ДО ОСОБИСТІСНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ**

Один з основних напрямів реформування системи освіти – удосконалення рівня професійної компетентності. Результативність освітнього процесу – проблема, перед якою часто постають сучасні педагоги та яка часом супроводжується непростими обставинами. Педагоги мають сформувати в учнів компетентності, які б дозволили останнім виражати активну громадянську позицію своєї країни і стати справжніми професіоналами. Сучасний педагог має допомогти кожному учню проявити себе в навчанні і ствердитися як особистість.

У головних нормативно-правових документах Міністерства освіти і науки України, а саме: в Законі України «Про освіту», Національній доктрині розвитку освіти, в Концепції «Нова українська школа», професійному стандарті вчителя – зазначено про нову роль учителя, як коуча, наставника, радника, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини, а не як єдиного наставника та джерела знань.

Сучасна професія вчителя з її трансформаціями сьогодні вимагає більш дієвої системи професійної підготовки, ніж це було прийнято в системі освіти раніше. Відсутність наукових засад професійної підготовки вчителів у нових соціально-економічних умовах підтверджує аналіз наукових праць.

Але саме такі засади мають стати підґрунтям для вирішення цілої низки питань, що дозволить здійснювати цілеспрямовану орієнтацію у засвоєнні знань учителями та оволодінні ними професійними вміннями і навичками, які забезпечать гарантований розвиток і становлення особистості учня у шкільній освіті. Зазначимо, що головними завданнями післядипломної педагогічної освіти та методичної служби стали питання стимулювання особистісного самовдосконалення педагогічних кадрів та надання своєчасної методичної допомоги у цьому напрямку.

Наукові розвідки зазначають, що проблема пошуку та удосконалення сучасних інноваційних процесів активізації самовдосконалення дорослих привертала увагу багатьох дослідників.

Обґрунтуванню підвищення ефективності процесу навчання присвячені праці вітчизняних науковців А. М. Алексюка, Ю. К. Бабанського, В. О. Онищука та ін. Значний внесок у розв'язання зазначеної проблеми зробили й зарубіжні вчені (Т. Берд, Дж. Болдуїн, М. Коул, Ж. Піаже, Е. Ріньяно, Г. Сайкс, Л. Шультман).

Суттєвою ознакою сучасних інноваційних процесів у сфері освіти дорослих є їхня технологізація.

Аналіз відповідних теоретичних джерел та практичного досвіду підготовки вчителя до особистісного самовдосконалення учнів спонукає шукати нові підходи її удосконалення в післядипломній освіті. З огляду на специфіку навчання в закладах післядипломної освіти (наявність курсового та міжкурсорового етапів навчального процесу) та прогнозування бажаного результату, змістоутворюючою складовою відповідного виду підготовки визначено курсовий період, а одним із шляхів удосконалення навчального процесу в його межах – технологічний підхід [1: 7–17; 4: 26–30].

У 60-ті роки ХХ ст. в США та Англії відбулося зародження технологічних процесів у педагогіці, які на сучасному етапі розвитку системи освіти активно

впроваджуються практично у всіх країнах світу та представлені трьома напрямками:

- *науковим*, який розглядає педагогічні технології як частину педагогічної науки, що вивчає й розробляє цілі, зміст, методи навчання, проєктування освітніх процесів;

- *процесуально-описовим*, який у межах технологізації навчально-виховного процесу передбачає побудову його чіткого алгоритму та конкретизацію структурних компонентів (таксономія цілей, зміст, методи, засоби досягнення запланованих результатів);

- *процесуально-діяльнісним*, що охоплює визначення технік реалізації педагогічного процесу, функціонування всіх його особистісних, інструментальних, методичних засобів [7].

Педагогічна технологія функціонує на сучасному етапі системи освіти як: наука, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання; система способів, принципів і регуляторів, які застосовуються професіоналами в ході реалізації навчального та виховного процесів; реальний процес навчання; конструкція, стратегія, алгоритм дій педагога, організація педагогічної діяльності тощо [3: 66].

Характеризуючи педагогічну технологію з позиції підготовки вчителя в післядипломній освіті, науковці, спираючись на загальні характеристики, розглядають її як системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методичних засобів, що використовуються слухачами для досягнення педагогічних цілей, які забезпечують реалізацію ефективного зворотного зв'язку в ході застосування вчителем інновацій, надбаних у період підвищення кваліфікації [5: 46–48].

Сьогодні серед освітянського загалу як в Україні, так і в країнах близького та далекого зарубіжжя все відчутнішою стає тенденція трактування категорії «педагогічна технологія» на засадах системного підходу. Будь-яка сучасна педагогічна технологія являє собою синтез досягнень педагогічної науки і практики, поєднання традиційних елементів минулого досвіду і того,

що породжено суспільним та технічним прогресом і, перш за все, гуманізацією, демократизацією суспільства і технологічною революцією [2: 11].

Особливості впровадження педагогічних технологій змінюють функції педагога – того, що навчає, і дорослого, що навчається. Педагог виступає консультантом-координатором, а дорослому, який навчається, надається самостійність у виборі шляхів засвоєння матеріалу. Педагогічні технології дають перспективні можливості диференціації та індивідуалізації в освітній діяльності.

Спираючись на дослідження наукової розвідки, зазначимо, що «педагогічна технологія» – це комплексна інтегративна система, що містить чимало упорядкованих операцій і дій, які забезпечують педагогічне цілепокладання, змістовні, інформаційно-предметні та процесуальні аспекти, спрямовані на засвоєння систематизованих знань, надбання професійних умінь, формування особистісних якостей студентів, що задані цілями навчання [6].

Зауважимо, що педагогічна технологія в контексті системного підходу

в освіті та навчанні призвана охопити всі аспекти та складові педагогічної системи, враховуючи весь освітній процес – від ціле покладання до результативності та перевірки ефективності зазначеного процесу.

У практичному значенні технологізація навчального процесу дорослих характеризується прийняттям чітких зобов'язань: той, хто навчає, гарантує за певний час конкретну особу, що навчається, довести до певного рівня навченості за умови чіткого попереднього визначення параметрів кінцевого продукту та шляхів реалізації запланованої взаємодії.

У педагогіці розроблено ряд класифікацій педагогічних технологій за інструментально значущими ознаками. У межах післядипломної освіти на практиці найчастіше використовують: технології навчання дорослих на основі особистісно орієнтованого підходу, тренінгові технології, технології дистанційного навчання, інтернет-технології (інформаційні), технології групового навчання, метод проєктів тощо.

У зв'язку з цим значимими властивостями педагогічної технології є її цілісність, оптимальність, результативність та впровадження в реальних умовах. Таким чином, педагогічна технологія може розглядатися як системний метод створення, впровадження всього процесу викладання, засвоєння знань та формування умінь, навичок з урахуванням технічних та людських ресурсів та їхньої взаємодії. Заявлена проблема передбачає подальшого дослідження.

Список використаних джерел та літератури

1. Васянович Г. П., Борщак М. О. Педагогічні технології навчання. *Вісник Львівської державної фінансової академії*. Гуманітарні науки / [голов. ред. Г. П. Васянович]. Львів : ЛДФА, 2009. С. 7–17.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студентів магістратури. Київ : Центр навч. літ., 2003. 316 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Академвидав, 2004. 352, [2] с. (Альма-матер).
4. Ковальчук В. І. Технологія навчання дорослих на основі особистісно орієнтованого підходу : тренінг. [2-ге вид., перероб.]. Київ : Шк. світ, 2011. 128 с.
5. Москаленко І. Використання інтерактивних технологій у процесі підвищення педагогічної майстерності сучасного вчителя. *Післядипломна освіта в Україні*. 2006. № 2. С. 46–48.
6. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи. Види педагогічних технологій. URL: http://pidruchniki.com/17190512/pedagogika/vidi_pedagogichnih_tehnologiy.
7. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. М. : НИИ школ. технологий, 2006. Т. 1. 816 с.

Олександр ПАСТОВЕНСЬКИЙ,

доктор педагогічних наук,

*професор кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
(КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР)*

АЛГОРИТМ ПІДГОТОВКИ ЗАКЛАДУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ АКРЕДИТАЦІЇ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ РЕГІОНУ

Із 2019 р. експертними групами Державної служби якості освіти України (ДСЯОУ) проводиться інституційний аудит закладів загальної середньої освіти як комплексна зовнішня перевірка й оцінювання освітніх та управлінських процесів закладів освіти, що забезпечують їхню ефективну роботу і сталий розвиток [1].

Упродовж 2020–2021 рр. інституційні аудити були проведені у 338 закладах загальної середньої освіти (з 14 тисяч закладів, які нараховуються сьогодні в Україні), що складає трохи більше 1% в рік від їхньої загальної кількості [2: 8; 3]. Крім того, Міністерством освіти і науки України підготовлені проекти порядків проведення інституційних аудитів закладів дошкільної та позашкільної освіти, що будуть проводитися в наступні роки. Це значно збільшить кількість закладів, що мають перевірятися й оцінюватися ДСЯОУ. Очевидно, що за такого підходу значна частина закладів освіти в питаннях якості освітньої діяльності на довгий час може залишитися поза зовнішнім контролем.

Для забезпечення зовнішнього оцінювання якості освітньої діяльності та якості освіти в межах прийнятної періодичності передбачена громадська акредитація освітніх закладів. Відповідно до законодавства громадська акредитація закладу освіти є оцінюванням закладу щодо ефективності внутрішньої системи забезпечення якості освіти та забезпечення досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених освітніми програмами і стандартами освіти. Громадська акредитація має здійснюватися юридичними особами, акредитованими в порядку, що затверджується Міністерством освіти і науки України, з урахуванням вимог до проведення інституційного аудиту закладів освіти [1].

Підкреслимо, що громадська акредитація закладів загальної середньої освіти має проводитися за ініціативою їхніх керівників за рахунок коштів засновників, інших джерел, не заборонених законодавством [1]. Водночас, на нашу думку, значна частина керівників закладів освіти буде зацікавлена саме у громадській акредитації їхніх закладів, оскільки експерти, які здійснюватимуть зазначену акредитацію, будуть орієнтовані в першу чергу на надання консультаційної допомоги педагогам і керівництву закладу. Тим більше, що успішні результати громадської акредитації закладу освіти засвідчуються сертифікатом, який є чинним протягом п'яти років, упродовж яких заклад вважається таким, що пройшов інституційний аудит у плановому порядку [1].

Наказом Міністерства освіти і науки України від 26.01.2022 № 66 був затверджений Порядок акредитації та ведення реєстру громадських фахових об'єднань, інших юридичних осіб, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти [4].

Зазначений порядок передбачає здійснення громадськими фаховими

об'єднаннями або іншими зацікавленими юридичним особами оцінювання якості освіти й освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти. Причому зазначеним структурам пропонується розробити власну методику проведення громадської акредитації закладів освіти [4].

Підкреслимо, що в процесі громадської акредитації закладу має оцінюватися не тільки якість освітньої діяльності, як це здійснюється під час проведення інституційних аудитів, але й якість освіти, тобто відповідність результатів навчання вимогам, встановленим стандартами освіти [1].

Тому для проведення громадської акредитації має бути розроблена методика оцінювання якості освітньої діяльності закладу щодо забезпечення досягнення школярами результатів навчання, передбачених освітніми програмами та стандартами освіти, в тому числі база завдань для оцінювання результатів навчання учнів з навчальних предметів. Варто зазначити, що розроблення відповідної методики та бази завдань із навчальних предметів є достатньо складною проблемою.

На нашу думку, вирішувати загалом зазначену проблему на професійному рівні сьогодні готові насамперед регіональні заклади післядипломної педагогічної освіти (ППО), де є відповідний кадровий та організаційний потенціал.

Зрозуміло, що нормативно-правове забезпечення громадської акредитації закладів освіти потребує вдосконалення, наприклад, щодо уточнення механізмів фінансування зазначеної процедури, конкретизації вимог до методики оцінювання результатів навчання школярів тощо. Однак підготовчу роботу до проведення громадської акредитації освітніх закладів варто розпочинати вже зараз, оскільки, на наш погляд, починаючи з 2023 року, оцінювання якості освіти й освітньої діяльності значної частини закладів освіти в регіонах буде здійснюватися саме громадськими фаховими об'єднаннями або іншими зацікавленими юридичним особами.

Пропонуємо короткий алгоритм підготовки закладу ППО до проведення громадської акредитації закладів освіти (спочатку в галузі загальної середньої освіти, а після розроблення відповідних нормативно-правових актів – і в дошкільній та позашкільній освіті) регіону:

- унести в установчі документи та внутрішні нормативні акти закладу ППО зміни щодо можливості здійснення ним діяльності з незалежного оцінювання якості освіти й освітньої діяльності закладів освіти регіону, в тому числі під час громадської акредитації закладів освіти;
- утворити в закладі ППО (зокрема шляхом реорганізації чи перейменування) структурний підрозділ з питань незалежного оцінювання якості освіти й освітньої діяльності закладів освіти (в тому числі під час громадської акредитації закладів освіти), розробити та затвердити відповідне положення про підрозділ, посадові інструкції працівників підрозділу;
- сформувати з числа працівників, що мають відповідні професійні знання, кваліфікацію та досвід роботи у сфері освіти, групу експертів для підготовки їх до участі в процедурах незалежного оцінювання якості освіти й

освітньої діяльності закладів освіти регіону, в тому числі під час громадської акредитації закладів освіти, забезпечити проходження ними відповідного навчання, організованого Державною службою якості освіти України;

- сприяти участі сертифікованих експертів закладу ППО в інституційних аудитах закладів освіти регіону в складі груп експертів ДСЯОУ;

- підготувати методику проведення громадської акредитації закладів освіти, базу завдань для оцінювання результатів навчання здобувачів освіти, передбачених відповідними освітніми програмами та стандартами освіти, зразок сертифіката про громадську акредитацію закладу освіти, який видаватиметься закладу за результатами його успішної громадської акредитації;

- задіяти передбачені законодавством механізми фінансового забезпечення діяльності закладу ППО з питань участі його працівників у процедурах незалежного оцінювання якості освіти й освітньої діяльності закладів освіти регіону, в тому числі під час громадської акредитації закладів освіти;

- провести серію тренінгів для сертифікованих експертів закладу ППО щодо їхньої участі в процедурах громадської акредитації закладів освіти регіону;

- організувати вебінари для керівників закладів освіти регіону з питань проведення громадської акредитації закладів освіти;

- проінформувати органи управління освітою територіальних громад щодо можливості здійснення сертифікованими експертами закладу ППО відповідно до вимог чинного законодавства громадської акредитації закладів освіти регіону.

Реалізація зазначених заходів дасть можливість закладу ППО провести ефективну підготовчу роботу до здійснення на належному рівні громадської акредитації закладів загальної середньої освіти, а згодом також – і закладів дошкільної та позашкільної освіти регіону.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

3. Аналітичний звіт за результатами інституційних аудитів 2020–2021. Тенденції якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2022/02/Analytical-report-on-institutional-audit-2020-2021_SQE_SURGe.pdf.

4. Пастовенський О. В. Інституційний аудит закладів загальної середньої освіти: аналіз першого практичного досвіду. *Розвиток професіоналізму педагогічних працівників в умовах післядипломної педагогічної освіти* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (онлайн), 23 травня 2022 р. / КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР ; КНЗ КОР «Київ. ОІПОПК» ; Закарпат. ін-т післядиплом. пед. освіти та ін. Житомир : КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР, 2022. С. 163–168.

5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.01.2022 № 66 «Про затвердження Порядку акредитації та ведення реєстру громадських фахових об'єднань, інших юридичних осіб, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0520-22#Text>.

Броніслава РЕНЬКАС,
*кандидат педагогічних наук,
професор кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін,
заступник директора з науково-методичної роботи
(КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР)
e-mail: renkas.bronislava@gmail.com*

ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти спрямована на досягнення якості освіти та якості освітньої діяльності як очікуваного результату під час надання освітньої послуги.

У визначенні поняття «освітня послуга» керуємося Національним стандартом ДСТУ ISO 21001:2019, де зазначено, що це процес, який підтримує набування учнями компетентності та розвивання компетентності учнів викладанням, навчанням або під час дослідження [1: 3]. Зрозуміло, що використання терміну «учень» у такому визначенні сприймаємо як умовне.

Одним із засобів надання освітньої послуги є освітній продукт, який вищезазначеним стандартом трактується як навчальний ресурс; матеріальні та нематеріальні продукти, використовувані як педагогічне підтримування освітньої послуги [1: 3]. Процес виготовлення освітнього продукту є домінуючим процесом в управлінні якістю освіти у закладі післядипломної педагогічної освіти, оскільки спрямований на користувача, який розглядається як вигодонабувач.

Складовими такого процесу є аналіз потреб користувачів освітньої послуги, планування та організація його використання. На цих етапах важливим є розуміння місця і ролі користувача. Йдеться про визначення заздалегідь зацікавлених освітньою послугою сторін. До них можуть бути віднесені зовнішні стейкхолдери, які можуть набути статусу вигодонабувача, коли вирішать скористатися освітньою послугою. У теперішньому контексті йдеться про вигодонабувача, яким є педагогічний працівник закладу загальної середньої освіти, він же користувач освітньою послугою. У загальному розумінні, відповідно до Національного стандарту ДСТУ ISO 21001:2019, вигодонабувач – особа або група осіб, яка користується продуктами та послугами освітньої організації і яку освітня організація зобов'язана обслуговувати відповідно до своєї місії [1: 4]. Загалом місія закладу післядипломної педагогічної освіти ураховує задоволення потреби

педагогічного працівника, який перебуває в ситуації безперервного професійного розвитку згідно з Законом України «Про освіту» (2017 р.) у підвищенні кваліфікації.

В умовах задоволення потреби щодо безперервного професійного розвитку педагогічний працівник закладу загальної середньої освіти вибудовує індивідуальну професійну траєкторію з урахуванням не тільки власних бажань, нахилів, уподобань, існуючих трендів тощо, а і з урахуванням сучасного стану державної освітньої політики. Ознакою освітньої політики держави в останні десятиліття є реформування. Основною реформою у сфері загальної середньої освіти стала реалізація Концепції «Нова українська школа».

Таким чином, реалізація Концепції «Нова українська школа» у закладах загальної середньої освіти потребує свого відображення в освітньому продукті закладу післядипломної педагогічної освіти, а саме у побудові змісту освітніх програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників таких закладів.

Аналіз запитів і потреб педагогічних працівників здійснюється нами на основі проведених досліджень. Методом збору інформації стає опитування, інструментарієм – опитувальник, у якому передбачені питання щодо шляхів реалізації Концепції. Основною метою такого дослідження з-поміж іншого є визначення стану психологічної готовності педагогічних працівників до реалізації Концепції у базовій школі, оскільки з 1 вересня 2022 року 5 класи базової школи перейшли на новий Державний стандарт загальної середньої освіти.

Відомо, що ефективність будь-якого виду діяльності значною мірою залежить від сформованості у особистості певних психологічних якостей, до яких, зокрема, належить і психологічна готовність... З огляду на особистісний підхід психологічна готовність розуміється як стійке, багатоаспектне та ієрархізоване утворення особистості, яке включає ряд компонентів (мотиваційний, когнітивний, операційний тощо), адекватних вимогам, змісту та умовам діяльності, які в своїй сукупності дозволяють суб'єкту більш або менш успішно здійснювати діяльність [2: 39].

Базуючись на таких вихідних положеннях, нами досліджувались основні фактори, які впливають на реалізацію Концепції «Нова українська школа». На підставі відповідей нами вибудовано складники мотиваційного та когнітивного компонентів психологічної готовності педагогічних працівників до реалізації Концепції «Нова українська школа». Так структуру та зміст мотиваційного компонента утворюють соціальні мотиви, професійні мотиви, мотиви особистісного розвитку.

Зміст соціальних утворюють такі мотиви, як причетність до престижного виду діяльності; реальний вклад у підвищення якості освіти; можливість впливу на формування нових стилів педагогічної взаємодії тощо. В основі професійних мотивів – потреба оновлення власної педагогічної діяльності (зміст, форми, методи тощо). Щодо мотивів особистісного розвитку, то їхній зміст утворюють прагнення до самопізнання та самоаналіз

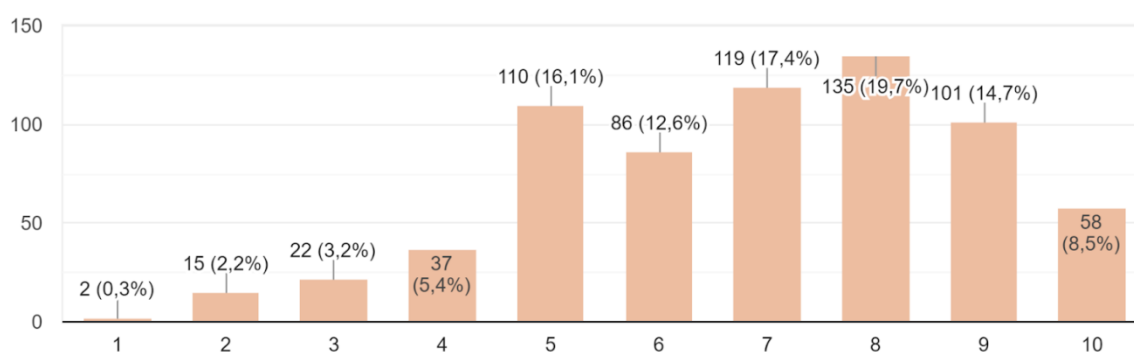
своїєї діяльності; можливість реалізувати свій професійний потенціал тощо.

Структуру та зміст когнітивного компонента психологічної готовності розглядали, використовуючи систему основних понять, характерних для реалізації Концепції «Нова українська школа», – академічна свобода, сучасне освітнє середовище, ключові компетентності, наскрізні уміння тощо.

Серед них виокремлюються як проблемні формування ключових компетентностей та наскрізних умінь. На питання щодо набору ключових компетентностей, на жаль, мали значний показник вибору тверджень, які не віднесені до їх переліку. Така ж ситуація мала місце у відповідях на питання щодо переліку наскрізних умінь. Вважаємо, що хоча така термінологія присутня в професійному педагогічному середовищі з 2016 року після прийняття Концепції «Нова українська школа», вона не була широко використана вчителями базової школи. Що і стало причиною таких результатів. Отже, формується вимога щодо включення у зміст освітніх програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників тем, пов'язаних із формуванням ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів у межах вивчення предметів та інтегрованих курсів.

Продуктивними для нас стали відповіді на питання про форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Більшість опитуваних зосередились на формі уроку, разом з тим достатньо є розширених відповідей про використання діяльнісного підходу, ігрових методів тощо в межах інших форм.

Викликала інтерес оцінка стану матеріально-технічної готовності закладу освіти до реалізації Концепції «Нова українська школа» (див. діаграму).

Як видно на діаграмі, тільки 8,5% опитуваних (58 осіб із 685 вибіркової сукупності) оцінили таку готовність на 10 балів. Водночас значна кількість респондентів назвала фактор матеріально-технічного забезпечення вирішальним для успішної реалізації ідей Концепції «Нова українська школа».

Отже, отримані результати дослідження, їх групування за заявленими факторами дає можливість спланувати зміст освітніх програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників, спрямований на сприяння реалізації закладами загальної середньої освіти Концепції «Нова українська школа». Актуальність такого змісту освітніх програм підвищення кваліфікації на 2023 рік підтверджено їх вибором значною кількістю осіб, про що свідчить реєстраційна база інституту. Це у свою чергу дозволяє дійти висновку про якість освітнього продукту, прогнозовану якість освітньої послуги, а отже, про належну у майбутньому якість освіти.

Використання досліджень запитів і потреб педагогічних працівників під час планування освітньої діяльності закладу післядипломної педагогічної освіти набуває системного характеру, стає важливою складовою управління якістю освіти.

Список використаних джерел та літератури

1. Національний стандарт ДСТУ ISO 21001:2019 Освітні організації. Системи управління в освітніх організаціях. Вимоги та настанови щодо застосування.
2. Карамушка Л. М. Психологія управління. Київ. 2003.

Таїсія СМАГІНА,
*кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри методики
викладання навчальних предметів
(КЗ «Житомирський ОППО»ЖОР)
e-mail: smagina1967@gmail.com*

Микола САВЧУК,
*учитель, спеціаліст вищої категорії,
учитель-методист
(Коростенський міський ліцей № 2
імені Володимира Сингаївського)*

МІСЦЕ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ПРОФЕСІОГРАМІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГА

Професійна компетентність педагога – один із суттєвих факторів, які впливають на розвиток потенціалу освітнього середовища, адаптацію системи освіти до простору та умов навчального закладу.

Загальновідомо, що система освіти – це головне джерело живлення

інтелектуального капіталу сучасного суспільства.

Ключове становище у цій системі належить учителю, оскільки він визначає прогрес закладу освіти.

Саме від рівня розвитку його професійних компетентностей залежить те, наскільки і як будуть розкриті можливості та здібності учнів й, відповідно, побудовано індивідуальну освітню траєкторію кожного, визначено перспективи якісної взаємодії та конкретні форми співпраці педагога та учня.

Також від особистості вчителя, його професійної підготовки, загальнокультурного рівня та творчого потенціалу залежить рівень якості сучасної освіти.

Тому професійний розвиток педагога потребує величезної праці, постійного пошуку шляхів удосконалення, напруження духовних та фізичних сил, активної роботи над своїм удосконаленням.

Особистість вчителя є непростю сукупністю властивостей і характеристик, цілісним динамічним утворенням, яке має свій когнітивний потенціал (знання), свої переконання (ставлення, цінності) та свій прояв (поведінкові алгоритми, сформовані на основі досвіду).

Питання професійної компетентності перебувало у центрі дослідження та знайшли своє відображення у роботах Л. Васильченко, С. Гончаренка, М. Дяченко, І. Жаркової, О. Пометун, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Семиченко, І. Смагіна, А. Смирнова, С. Шишова та ін.

Ми пропонуємо розглянути професійну компетентність через призму професіограми та її складових.

Ярослава Крушельницька у своєму підручнику пропонує розглядати професіограму як спеціальну карту, яка містить розгорнутий перелік умов і характеристик трудової діяльності по конкретній професії, її окремих вимог і професійно важливих якостей, якими повинен володіти працівник [1].

Маємо зауважити, що професіограма – поняття досить широке, воно включає безліч аспектів.

Так, у психолого-педагогічній літературі професіограма вчителя розглядається як узагальнена абстрактна модель особистості вчителя, що інтегрує найбільш суттєві особистісні та специфічні виробничі якості, професійні знання, навички та вміння, що забезпечують успіх у вирішенні завдань професійного становлення.

Враховуючи зазначене, ми вважаємо за потрібне окреслити складові професіограми вчителя (рис. 1).

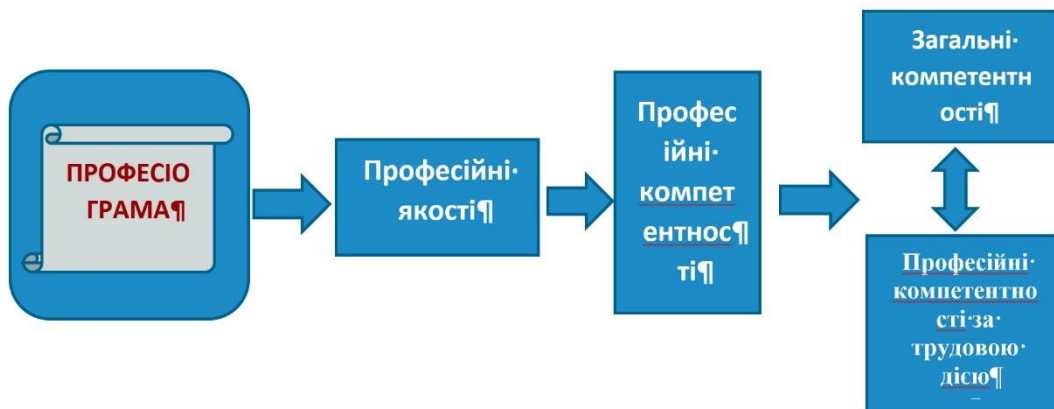

Рис.1. Професіограма вчителя
(розроблено автором)

У своєму дослідженні ми скористалися висновками І. І. Смагіна, який вважає, що професійна компетентність педагога – це інтегрована здатність особи здійснювати професійну педагогічну діяльність за нормативно визначеними функціями в межах вимог до професійної діяльності [2], та поняттям, запропонованим українськими вченими в Енциклопедії освіти: «інтегральна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця» [3: 722], і дійшли висновку, що у професійній компетентності потрібно розрізняти професійні компетентності та особистісні професійні якості, які необхідні для успішної педагогічної діяльності.

Перелік загальних та професійних компетентностей за трудовою дією з описом знань, умінь та здатностей визначений професійним стандартом учителя 2020 року [4].

Щодо професійних якостей педагога, що забезпечують ефективне виконання педагогічної діяльності та реалізацію професійних компетентностей, то цей перелік може бути дискусійним, доповнюватися та вдосконалюватися.

За нашим переконанням, доречно буде включити до розширеної професіограми такі основні якості особистості педагога:

- розумові (пізнавальні процеси людини: пам'ять, мова, мислення, увага, а також сприйняття);
- дидактичні (здатність та вміння перетворювати науковий матеріал навчального предмета в доступний учням; впроваджувати та застосовувати систему ефективних методів навчання; забезпечувати зворотний зв'язок тощо);
- ментальні якості (володіння та вміння застосовувати емоційний інтелект) [5];
- вольові професійні якості (уміння долати труднощі, проявляти наполегливість, витримку, рішучість та ін.);

- прагнення до вдосконалення (цілеспрямована діяльність, зорієнтована на формування і вдосконалення в себе позитивних і усунення негативних якостей; планування самоосвіти щодо вдосконалення і поглиблення своїх знань та набуття відповідних навичок та умінь) [6];
- організаторські якості (здатність організовувати навчальний процес, а також раціонально організувати свою власну діяльність);
- комунікативні якості (здатність до горизонтального спілкування; вміння застосовувати різні комунікативні стратегії та практики);
- креативність.

Більш детальне вивчення місця та значення особистісних якостей у структурі професіонограми компетентностей педагога та їх впливу на якість освітнього процесу є перспективним та стане предметом нашого подальшого дослідження.

Список використаних джерел та літератури

1. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці : підручник. Київ : КНЕУ, 2003. 367 с.
2. Смагін І. І. Структура професійної компетентності педагога: нормативно-функціональний підхід. *Народна освіта*. 2017.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti>.
5. Дубравін Д. Психологія емоцій: почуття під контролем : книга-тренінг. Київ : Агенство АРІО, 2019. 256 с.
6. Уйсімбаєва Н. В. Особистісне самовдосконалення як форма усвідомленого саморозвитку майбутнього вчителя. URL: https://www.cuspu.edu.ua/ua/2014-rik/2-mizhnarodna-internet-konferentsiya-2014/section-3/1266-osobistisne_sam.

Олена Студенець,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії та методики
початкової та дошкільної освіти
(Хмельницький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти)
e-mail: olenastudenets75@gmail.com

**ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД УЧИТЕЛЯ ЯК ОДИН ІЗ КОМПОНЕНТІВ
ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ
ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Вища освіта забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликання, інтересів і здібностей, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації.

У час кардинальних політичних, соціальних та економічних змін, що відбуваються в українському суспільстві, зростає роль педагогічної науки. Вона визначає мету і зміст, форми й методи виховання та підготовки підростаючого покоління до життя і праці, впливає на розвиток й удосконалення національної школи та освіти. У період розбудови національної школи розробка теоретичних проблем виховання і навчання, практичних шляхів підвищення якості навчально-виховного процесу повинні якнайповніше задовольняти потреби практики.

Школа, яка будує свою роботу на інструкціях чи наказах, ніколи не стане тією соціальною інституцією, в лоні котрої гартується нова продуктивна сила [1]. Шлях до школи ХХІ століття проходить через фундаментальний експеримент за участю в ньому творчо мислячого наукового потенціалу країни.

Впровадження в практику досягнень педагогічної науки передбачає оволодіння широким загалом учителів, вихователів і керівників шкіл результатами нових педагогічних досліджень, розробленими на їх основі практичними рекомендаціями і методикою їх застосування [3].

Педагог – найактивніший учасник педагогічного процесу; його активність повинна внутрішньо мотивуватися, а не примушуватися шкільною та іншими адміністраціями; свобідна діяльність педагога – необхідна передумова функціонування педагогічного процесу; свобода педагога повинна обмежуватися лише власними можливостями самореалізації в педагогічному процесі й відповідальністю за свою справу, яку він несе через все своє життя. Згідно з покладеною на педагога роллю в суспільстві його правове і матеріальне становище повинне бути поставленим на належну висоту; це становище повинно покращуватися настільки, щоб забезпечити привабливість для всіх здібних людей.

Сучасні вимоги до особистості вчителя визначені в державних документах про освіту та знаходять відображення у професіоналізмі педагога. Усі основні риси особистості вчителя тісно пов'язані між собою, але провідна роль належить світогляду і спрямованості особистості, мотивам, що визначають поведінку і діяльність учителя [7]. Це дозволяє серед рис і характеристик особистості педагога визнати провідними соціально-моральну, професійно-педагогічну, пізнавальну спрямованість та культуру.

Сформованість умінь спілкуватися на професійно-педагогічному рівні є необхідною передумовою становлення всього комплексу педагогічних здібностей учителя. Оволодіння мистецтвом педагогічного спілкування – важливе завдання для справжнього педагога. І це безумовно приходить з досвідом.

Найважливішими характеристиками педагога-професіонала є висока педагогічна культура, майстерність, техніка педагогічної праці, здатність до педагогічної творчості, а також володіння індивідуальним стилем педагогічної

діяльності, його власне особистим самобутнім досвідом роботи.

Педагогічний досвід – більш широке поняття, новаторство – складова частина досвіду, його основа [2]. Не кожна форма роботи, навіть результативна, є досвідом, і не кожне новаторство – педагогічний досвід. Досвід – це те, що можна передати, запозичити, використати в роботі інших педагогів. Новаторство не завжди можна передати, це індивідуальна творчість, яка дає високоєфективні результати у одного вчителя, але інші вчителі так працювати не можуть.

Варто пам'ятати, що досвід – це підґрунтя, на якому формується педагогічна майстерність; джерело розвитку педагогічної науки і практики; пробний камінь під час експерименту, перевірки істинності теорій, концепцій, процесів; похідна від знань і практики; рубіж, на який потрібно вивести масову практику [8]. Науковці, які повсякчас працюють над підвищенням фахового рівня вчителів, відзначають: упровадження педагогічного досвіду в практику необхідно розпочати з термінів і понять, які часто використовуються. Важливо, що для означення розглядуваного процесу вживаються різні терміни: поширення, впровадження, використання, освоєння. Однак ці терміни варто розрізняти.

Слід зауважити, що педагогічний досвід може характеризуватися перспективністю свого розвитку, і тому, після його впровадження, він удосконалюється в практиці роботи вчителя.

На сучасному етапі реформування освітньої галузі першочергового значення набуває проблема розвитку творчого потенціалу педагогів; запровадження інноваційних технологій навчання та виховання; вдосконалення змісту загальної освіти; виявлення, вивчення, узагальнення, схвалення й поширення передового педагогічного досвіду; створення в педагогічних колективах сприятливого соціально-психологічного мікроклімату, атмосфери творчості та відповідальності [6].

На досягненнях психолого-педагогічної науки базується науково-методична робота (цілісна система діяльності педагогів), що забезпечує зростання рівня кваліфікації, педагогічної майстерності вчителя, розвиток творчого потенціалу педагогічного колективу навчального закладу, поліпшення якості освіти. Створення чіткої, керованої, гнучкої системи виявлення, узагальнення, схвалення, є одним із пріоритетів змісту методичної роботи.

Школа є першою сходинкою, яка повинна стимулювати вчителів до творчого пошуку:

1. Потрібно створити в педагогічному колективі творчий настрій, здоровий морально-психологічний клімат, сприятливі умови праці.

2. Для організації творчої діяльності необхідна відповідна теоретична й практична підготовка вчителів, озброєння їх методикою творчих пошуків.

3. Важливо вибрати суспільно значущу для школи й посильну для педагогічного колективу тему та здійснити раціональний розподіл і кооперацію праці.

4. Слід забезпечити вільний час педагогам шляхом організації їхньої праці та звільнення від невласливих їм функцій.

5. Має існувати система стимулювання педагогічної творчості кожного

вчителя й педагогічного колективу.

Досвід конкретного вчителя як педагогічна модель заслуговує на пильну увагу з боку керівників шкіл і дошкільних закладів, організаторів методичної роботи [9]. Тому виявлення, вивчення, узагальнення, схвалення, поширення педагогічного досвіду мають бути систематичними, послідовними і цілісними.

Педагогічний досвід – сукупність знань, умінь і навичок, здобутих учителем у процесі навчально-виховної роботи. Він також є важливим елементом загальної культури педагога, в якій відображаються знання, вміння, навички та індивідуальні риси його особистості, постійно розвиваючись, збагачуючись протягом усієї педагогічної діяльності.

Оновлюваність педагогічного досвіду зумовлена постійними змінами у практичній педагогічній діяльності та освітніх надбаннях педагога. Педагогічний досвід учителя є підґрунтям, на якому зростає його педагогічна майстерність. Водночас він є і джерелом розвитку педагогічної науки. Це своєрідний пробний камінь під час експерименту, перевірки істинності теорій, концепцій, прогнозів тощо.

Здобуті під час навчання у вищих педагогічних закладах освіти знання тільки у шкільній практиці стають гнучкими і глибокими, оптимізуючи педагогічні дії вчителя. У процесі педагогічної діяльності досвід осмислюється, оновлюється, спираючись на психолого-педагогічну науку. Активізує і вивчення чужого досвіду, порівняння його з власним. Педагогічний досвід повинен виражатися в технології навчально-виховного процесу, виявленні взаємозалежності його компонентів. У педагогічній літературі можна знайти визначення поняття «передовий педагогічний досвід» – творче, активне засвоєння і реалізація вчителем у практичній діяльності засобів і принципів педагогіки з урахуванням конкретних умов, особливостей дітей, учнівського колективу і особи вчителя [10]. Передусім він спрямований на розв'язання актуальних проблем навчально-виховного процесу школи, зокрема на сучасному етапі – використання комп'ютерної техніки у навчальному процесі, формування правової культури школяра.

Сучасному педагогові властиві науково-педагогічне мислення, яке характеризується здатністю:

1. Аналізувати виховні явища в сукупності, взаємозв'язку та взаємозалежності.
2. Простежувати генезу впливу педагогічних взаємодій і впливів.
3. Співвідносити педагогічну дію з цілями і результатами навчання й виховання.
4. Охоплювати всі типи і способи мислення.
5. Аналізувати і синтезувати педагогічні явища, розрізняти педагогічну істину й помилки.
6. Відмовитися від усталених шаблонів і стереотипів, шукати і знаходити нові оцінки, узагальнення, підходи, дії.
7. Використовувати нові ідеї у практичному і творчому пошуку.
8. Виявляти мислительну гнучкість і оперативність.

Нині перед школою стоїть історичне завдання – формування нового типу

мислення, нової свідомості, нового розуміння людиною свого місця в суспільстві, житті: створення нової школи, яка б плекала творчу особистість, творила умови для повноцінного фізичного, інтелектуального, духовного розвитку дитини, піднесення її культури, духовності. Основна роль у цьому процесі належить учителеві. Людина, що вибрала цю святу посаду, зобов'язана сама себе звиряти з вищими критеріями: вчитель – це не тільки професія, це і покликання, і служіння. Тому саме і визначальною фігурою у навчальному та виховному процесі школи є педагог. На вчителів в широкому розумінні завжди тримається не лише освіта, а й держава загалом. У Національній доктрині розвитку освіти і Державній програмі «Вчитель» цілком правильно наголошується, що саме вчителю належить ключова роль в освіті. Адже через діяльність педагога відбувається становлення громадянина як особистості і фахівця, зміцнюється інтелектуальний та духовний потенціал нації. А в цьому йому допомагає його велика мудрість, педагогічна культура та досвід професіонала.

Список використаних джерел та літератури

1. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти на рубежі століть. *Вища освіта України*. 2002. № 1. С.11–17.
2. Васянович Г. П. Педагогічна етика. Львів : Норма, 2005.
3. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник для студентів вищих навч. закл. Київ : Академія, 2001.
4. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи. Київ : Центр навчальної літератури, 2003.
5. Гринь Т., Шагро О. Школа майбутнього – яка вона? : [роздуми вчителів і дітей]. *Початкова освіта*. 2000. Жовтень (№ 33). С. 2–3.
6. Крамущенко Л. В. Педагогічна майстерність. Київ : Вища школа, 2004.
7. Мазоха Д. С. На шляху до педагогічної професії. Вступ до спеціальності. Київ : Центр навчальної літератури, 2005.
8. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії. Тернопіль : Навч. книга-Богдан, 2005.
9. Фіцула. М. М. Педагогіка вищої школи. Київ : Акдемвидав, 2006.
10. Ягунов В. Педагогічна майстерність та її складові. *Учитель*. 2000. №1. С. 35–37.

Оксана ШЕВЧИШЕНА,

кандидат психологічних наук,

старший викладач кафедри педагогіки та психології

(Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти)

e-mail: _anakso82@gmail.com

ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Виходячи з Національної доктрини розвитку освіти, професійне

самовдосконалення вчителя є важливою умовою модернізації освіти.

Педагог, як відомо, є авангардом освітніх змін соціуму. Одним з індикаторів його готовності до переосмислення та сприйняття освітніх викликів суспільства є освоєння та втілення принципів Концепції «Нова українська школа» в практику освітнього процесу закладу загальної середньої освіти.

Втілення вчителем такого підходу в практику освітнього процесу закладу загальної середньої освіти залежить від багатьох чинників, зокрема від його освітніх цінностей, знань, умінь, підходів, практичних навичок, компетентностей.

Що стосується останнього аспекту зі згаданого переліку, то компетентнісний підхід педагога є однією із заповорок реформування освітньої галузі соціуму та підвищення її якості.

У руслі зазначеної проблематики О. О. Демчук наголошує: «В матеріалах модернізації освіти компетентнісний підхід оголошується як одним із важливих концептуальних положень оновлення змісту освіти. При цьому виділяється поняття «ключові компетентності», оскільки поняття володіє інтегративною природою, об'єднує знання, вміння та інтелектуальні складові освіти» [1: 192]. Освітня система, за переконаннями автора, вимушена відповідати на потреби суспільства в компетентностях високого рівня [1].

Що стосується **ключових компетентностей** в загальному, то О. М. Цільмак вважає, що їх слід класифікувати відповідно до спрямованості особистості (на себе, на інших, на діяльність) [2]. За переконаннями науковця, серед ключових компетентностей слід виділяти:

1) особистісну (яка пов'язана з внутрішнім світом людини, її світоглядом, потребами, переконаннями, мотивацією, інтересами, схильностями, індивідуально-психологічними особливостями тощо);

2) соціальну (яка пов'язана з оточенням, життям суспільства, соціальною діяльністю особистості, її взаємодією з соціальним середовищем тощо);

3) діяльнісну (що пов'язана з провідною діяльністю особи – гра, навчання, трудова, професійна, наукова діяльність тощо) [2].

У будь-якому випадку **компетентність**, на думку дослідника, є здатністю особистості ефективно застосовувати набуті знання, вміння й навички у певній галузі професійної діяльності та повсякденній життєдіяльності [2].

Що стосується професійних компетентностей учителя у відповідності до спрямованості його особистості, то рівень їх прояву та розвитку має бути, на нашу думку, віддзеркаленням основних положень сучасних освітніх концепцій. У даній ситуації мова йде про Концепцію «Нова українська школа» як домінуючий виклик освітній практиці соціуму.

Загалом модернізація освітнього простору нашої країни вимагає від педагогів переосмислення стереотипів у навчанні, вихованні та розвитку особистості сучасного школяра, а отже, взаємостосунків з ним. Перетворення школи із закритої системи у відкрите середовище, її інтеграція в єдиний світовий освітній простір потребує вчителя з новим педагогічним мисленням; фахівця,

який готовий напрацьовувати та втілювати нові підходи у навчанні та вихованні підростаючого покоління, зумовлені потребами освітньої практики.

Сьогодні вчителю важливо відзначитися психологічною готовністю до діалогової взаємодії з учнями. А діалог можливий за умови, якщо вчитель зможе забезпечити довіру у відносинах та продемонструвати свою обізнаність у тих реаліях, які пропонує нам життя.

Але в силу певних обставин значній кількості вчителів доводиться працювати на стику свого уже давно напрацьованого освітнього світогляду та освітніх викликів, зумовлених сьогоденням. Чи всі педагоги готові до переосмислення нових освітніх викликів, до подолання педагогічних стереотипів щодо взаємодії з учнями? Ці чи інші подібні запитання залишаються відкритими.

Як неодноразово доводить практика, не всі педагогічні працівники готові до подібної партнерської взаємодії з учнями. Сьогодні діти демонструють інший стиль мислення, інше бачення реалій повсякденного життя. Вони, з одного боку, відверті, розкуті та розкомплексовані, а з іншого – бувають непримиренними до недоліків своїх ровесників, батьків та педагогів. Відповідно, подібний стиль поведінки сучасних дітей не завжди позитивно сприймається дорослими, зокрема батьками та педагогами.

Що стосується педагогів, то сьогодні їм потрібно збагнути важливу річ. Діти, які закінчують школу, мають вийти не енциклопедією, а потужною зрілою особистістю, особою, яка здатна самотужки вирішувати різноманітні проблеми. Важливо, щоб діти відзначалися так званим життєвим імунітетом, були готовими до різноманітних життєвих випробовувань.

Окрім того, кількість ще не є якістю. Тому сучасні діти потребують розвитку в них вмінь самотійно вчитися, критично аналізувати різноманітну інформацію, яка надходить з різноманітних джерел (інтернет-ресурсів), а отже, напрацьовувати відповідні життєві висновки.

Для того, щоб діти не перетворювались в механічних накопичувачів отриманої інформації, то під час освітнього процесу важливо, щоб учитель по іншому розглядав (сприймав) власну роль. Сьогодні вчитель не лише навчає (передає інформацію), але й моделює ситуації та формує в дітей соціально необхідні життєві навички. Він створює умови, які дають змогу працювати з учнями на рівні діалогової взаємодії; орієнтувати їх на те, щоб вони позитивно мислили, вміли застосовувати здобуті знання на практиці.

Психолог (соціальний педагог), до прикладу, не боїться відійти від запланованої теми і поцікавитись тим, як в дитини справи чи який у неї настрій? У педагога може виникати страх через програму чи обмаль часу. Але ж саме неформальна невимушена комунікація здатна закладати високий рівень довіри одного по відношенню до іншого. А довіра, як відомо, є запорукою потужного діалогу та конструктивної взаємодії між учнем та вчителем зокрема.

Тому сучасна школа, якщо відштовхуватися від Концепції «Нова українська школа», потребує умотивованого вчителя, фахівця, який має широкий діапазон творчості та готовий зростати професійно. Сьогодні освітня система потребує вчителя, який готовий працювати з дітьми на засадах партнерської взаємодії. А тому сучасному вчителю важливо відзначитися такими

особистісно-професійними якостями: впевненість, рішучість, ініціативність, динамічність; креативні якості особистості; здатність до логічної аргументації своїх поглядів та переконань; вміння адаптувати свої професійні підходи до психологічних особливостей сучасних школярів; незалежність, гнучкість та інтуїтивність мислення, його позитивна спрямованість під час розгляду та вирішення різноманітних педагогічних задач, пов'язаних із налагодженням стосунків із учнівською аудиторією.

Педагогічний працівник Нової української школи є вчителем інноваційного спрямування. Тому він має відзначатися здатностями до втілення засад педагогічного гуманізму в практику освітнього процесу, зокрема готовністю до забезпечення співпраці з учнями на основі принципів інтеграції, диференціації та індивідуалізації освіти. На противагу консервативній шкільній системі, спрямованій на стимулювання репродуктивного мислення учня, має стати активна модель навчання, спрямована на розвиток творчого мислення школяра. Сучасна освітня парадигма стимулює педагога відмовитися від ролі «абсолютного носія знань» та обрати роль «організатора навчально-пізнавальної діяльності школярів».

Процес професійного зростання педагога в умовах Нової української школи має корелювати з його здатністю до забезпечення переходу від інформаційної до ціннісно-сміслової педагогіки; апробації особистісно орієнтованих технологій у практиці освітнього процесу школярів; забезпечення адаптації освітнього простору до соціокультурного досвіду школярів; оздоровлення психологічного клімату та міжособистісних взаємин між учителем та учнями.

Таким чином, якщо відштовхуватись від вищезгаданого, то напрацьовується висновок, згідно з яким оновлена освіта вимагає від педагога нового підходу до освітнього процесу, який в свою чергу має ґрунтуватися не на примусі, а на творчій співпраці. Модернізація шкільної освіти та виклики сьогодення стимулюють педагога до взаємостосунків між учителем та учнем на основі гуманізму та демократичних засадах, що є основним змістовним наповненням Концепції «Нова українська школа».

Список використаних джерел та літератури

1. Демчук О. О. Компетентнісний підхід до модернізації професійної освіти. *Наука і освіта* : наук.-практ. журн. Південного наук. Центру АПН України. 2009. № 1–2. С. 192–193.

2. Цільмак О. М. Складові структури компетентностей. *Наука і освіта* : наук.-практ. журн. Південного наук. Центру АПН України. 2009. № 1–2. С. 128–124.

Антон ШЕГЕДА,

завідувач лабораторії упровадження освітніх інновацій

(КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР)

e-mail: anshegeda@gmail.com

Микола СЮРАВЧИК,

заступник директора з питань ЗНО та моніторингу якості освіти

СУПЕРВІЗІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

У контексті сучасних глобальних процесів у сфері освіти питання якісної професійної підготовки і розвитку вчителів набуває все більшої актуальності. Це зумовлено вимогами, що ставить до педагогів нове інформаційне суспільство, формуванням нового образу сучасного вчителя як компетентного і конкурентоспроможного фахівця на ринку праці, модернізацією освіти.

Значна увага приділяється колегіальній співпраці вчителів у закладах загальної середньої освіти, що спрямовано на підвищення рівня їхньої педагогічної діяльності та взаєморозвиток. Розглядається питання щодо ефективного здійснення наставництва вчителів у напрямку удосконалення їхньої діяльності, використання нововведень в освітньому процесі.

В Україні результативним засобом діяльності педагогів в освіті може стати супервізія, яка набуває розвитку як процес професійної підтримки з поєднанням оцінювання роботи вчителя в умовах Концепції «Нова українська школа».

У наукових працях Л. Денбурі, Д. Петерса, М. Річардо, К. Форда та інших зарубіжних дослідників супервізія трактується як основний засіб, за допомогою якого визначений установою супервізор полегшує роботу персоналу індивідуально й колективно та забезпечує стандарти праці.

Керівництво шкіл в США може перевірити як учителі першого року викладання та вчителі на нових посадах успішно пристосувалися до роботи школи. Супервізори при цьому здійснюють формальне і неформальне спостереження за їхньою діяльністю, надають поради і допомогу, інформують директорів шкіл про успіх учителів. Зміни у роботі вчителя, виявлені на початковому етапі супервізії, документуються в особовій справі вчителя [1].

І. Смутк звертає нашу увагу на важливість допомоги супервізора вчителю в розробці плану для вирішення цих проблем, що окреслює аспекти діяльності, постановку завдань, визначення необхідних термінів і заходів виконання плану. Якісна супервізія передбачає співпрацю супервізора з учителем [2].

Основні підходи та принципи супервізії в соціальній роботі визначені у працях Г. І. Слозанської [7].

Як сучасну форму підтримки професійного розвитку педагогічних і управлінських кадрів системи освіти розглядає супервізію Н. І. Клокар [4].

Педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, яка не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість.

При об'єднанні цілями та прагненнями учні, батьки та вчителі будуть добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Супервізія (лат. *super*videre – оглядати з гори) – це інструмент професійної підтримки та професійного розвитку, що передбачає комплекс заходів із

навчально-методичного супроводу педагогічних працівників закладів освіти в умовах реалізації завдань Нової української школи [6]. У Положенні про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа» визначено статус супервізора та його завдання.

Супервізор (куратор, наставник) має давати поради і направляти. Визначені основні принципи супервізії: добровільність, гуманізм і дитиноцентризм, прозорість, об'єктивність, партнерська взаємодія, індивідуальний підхід, прогностичність, розвивальний характер – активізація професійного розвитку, рефлексивність – здатність супервізора усвідомлювати важливість і відповідальність своєї діяльності як наставника (консультанта, фасилітатора), надійність і валідність вимірювання результатів супервізії [4].

Передбачені Положенням завдання супервізії, основними з яких є:

- здійснення освітнього супроводу професійної діяльності суб'єктів освітнього і управлінського процесів;
- підтримка процесу розвитку педагогів і управлінських кадрів;
- консультування учасників освітнього процесу з актуальних питань впровадження Концепції «Нова українська школа», освітніх програм;
- впровадження сучасних технологій навчання, використання;
- використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- розвиток професійної компетентності педагога, керівників закладів освіти;
- сприяння налагодженню партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу, побудова демократичної моделі управління закладом;
- спільне розв'язання професійних проблем, пошук шляхів покращення освітнього і управлінського процесів;
- зміцнення позитивної самооцінки, запобігання професійному вигоранню.

У наказі МОН України від 18.10.2019 № 1313 «Деякі питання організації та проведення супервізії» [2] та наказі МОН України від 04.03.2020 № 346 «Про внесення змін до Програми проведення супервізії» [3] представлена Програма проведення індивідуальної та групової форми супервізії.

Індивідуальна форма проведення супервізії передбачає такі етапи:

- ознайомлення супервізора з переліком питань, які будуть розглядатись під час супервізії;
- ознайомлення супервізора з результатами самооцінювання педагогічного працівника та обраними пріоритетами для свого розвитку;
- спостереження за діяльністю педагогічного працівника;
- проведення наставницької бесіди;
- рекомендації супервізора з використанням методів супервізії.

Реалізація Концепції «Нова українська школа» за означенням є масштабною інновацією, так як суттєво змінюється мета, структура, результат педагогічного процесу. Педагогічна інновація (нововведення) – привнесення нового в педагогічну систему (ідеї, зміст, засоби, способи, форми, технології).

За таких умов супервізія розглядається як інноваційна технологія із надання професійної підтримки більш досвідченими педагогами-менторами чи

наставниками. Адже у всьому світі здійснюється підтримка педагогів.

Супервізор разом із учителем розглядають і аналізують отриманий досвід шляхом спостереження, обговорення, діалогу та рефлексії. Учитель має самостійно оцінити ефективність освітнього процесу і запропонувати певні рекомендації до його покращення, а супервізор допомагає вчителю удосконалити навички прийняття рішень і планування. Методичні рекомендації щодо супервізії працівників, які надають соціальні послуги, дають розуміння надання ефективної допомоги [5].

Стратегія, розроблена супервізором, має підвести педагога до рішення щодо власної практики здійснення освітнього процесу, сприятиме інтелектуальному розвитку. Вчителі під час проведення супервізії хочуть отримати відповіді на запитання:

- впровадження сучасних методик і технологій навчання;
- попередження перевантаження учнів, учителів;
- переживання почуття успіху інших дітей без заздрості;
- формування партнерської взаємодії між учителем, учнем і батьками;
- виділення домінуючого виду діяльності й установа його зав'язків з іншими напрямками і сторонами життєдіяльності;
- використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- залежність від гаджетів здобувачів освіти;
- готовність подолання труднощів, негативних емоцій у підготовці адаптації у 5 класі;
- вплив формувального оцінювання на розвиток емоційного інтелекту;
- розвиток здоров'язберігаючих компетентностей учнів;
- професійні та особисті якості педагога в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа».

Для надання ефективної допомоги супервізор має врахувати такі поради:

- залучати педагогів у процес прийняття рішень;
- створювати довірливі стосунки;
- формувати у педагогів розуміння культурних відмінностей;
- заохочувати самонавчання;
- допомагати педагогу самостійно визначати проблеми;
- рекомендувати педагогу використовувати щоденник рефлексії для запису своїх міркувань;
- використовувати активне навчання;
- розділити роботу на складові, які реально виконати;
- допомогти педагогу визначити вимірювальні цілі.

При суттєвій підготовці супервізора можна надати необхідну допомогу вчителю у прийнятті ним рішення щодо подальшої діяльності. Адже професійна рефлексія є одним із провідних засобів підвищення професіоналізму фахівця, сприяє умовам розгортання професійної компетентності.

Отже, супервізія розглядається як інноваційний інструмент професійної підтримки та професійного розвитку педагогічних працівників в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа».

Передбачені Положенням завдання супервізії конкретизують напрями

професійної допомоги педагогам.

Програма проведення супервізії та перелік питань, які будуть розглядатись, орієнтують супервізора на відповідну діяльність. Напрацювання супервізорів у майбутньому буде корисним ресурсом для підтримки впровадження змін, що передбачені Концепцією «Нова українська школа».

Список використаних джерел і літератури

1. Mr. Sahll K. Rethinking Teacher Supervision and Evaluation: How to Work Smart, Build Collaboration, and Close the Achievement Gap. 2009. P. 19-23.

2. Наказ МОН України від 18.10.2019 № 1313 «Деякі питання організації та проведення супервізії».

3. Наказ МОН України від 04.03.2020 № 346 «Про внесення змін до Програми проведення супервізії».

4. Положення про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа» : наказ КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР від 27.09.2021 № 144-ОД.

5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо супервізії працівників, які надають соціальні послуги. Наказ МОН України від 12.06.2020 № 414.

6. Типове положення про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа» : наказ МОН України від 18.10.2019 № 1313.

7. Слозанська Г. І. Супервізія в соціальній роботі, основні підходи та принципи. *Науковий вісник Ужгородського унів.* Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2014. Вип. 30. С.155–158. URL: file:///C:/Dokuments%20 and%20 Settings/%%9D%DO%94%DO%9B%DO%9C%DO%BE%DO%B8%20%DO%B4%DO%BE%DO%BA%D1%83%DO%BC%DO%B5%DO%BD%D1%82%D1%8B Donnloand/Nvuuped_2014_30_58.pdf.

НАШІ АВТОРИ

Дікова-Фаворська Олена Михайлівна, доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР.

Доброльоза Галина Миронівна, кандидат філологічних наук, доцент, викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР.

Коврігіна Лілія Михайлівна, кандидат філологічних наук, завідувач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР.

Кухарчук Петро Михайлович, кандидат наук з державного управління, доцент ВАБО «Вінницька академія безперервної освіти».

Кучинська Лілія Фотіївна, кандидат педагогічних наук, методист з дошкільної освіти лабораторії методичного забезпечення, викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР.

Лесик Олексій Васильович, завідувач відділу інформаційних технологій та видавничої діяльності ВАБО «Вінницька академія безперервної освіти».

Орлова Ольга Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР.

Пастовенський Олександр Вікторович, доктор педагогічних наук, професор кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР.

Ренькас Броніслава Мирославівна, кандидат педагогічних наук, заступник директора науково-методичної роботи, професор кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР.

Смагіна Таїса Миколаївна, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри методики викладання навчальних предметів КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР.

Студенець Олена Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методики початкової та дошкільної освіти Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Сюравич Микола Кирилович, заступник директора з питань ЗНО та моніторингу якості освіти КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР.

Шевчишена Оксана Володимирівна, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та психології Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Шегеда Антон Федорович, завідувач лабораторії упровадження освітніх інновацій КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР.

Наукове видання

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІВ ЯК
НЕОБХІДНА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**
(12 жовтня 2022 року)

Збірник матеріалів
Регіональної науково-практичної інтернет-конференції

Коректор
Макарова Н. М.